

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav archeologie a muzeologie

Kateřina Petražová

**Germánská osada v Býkovicích a přínos výzkumů realizovaných
v souvislosti s výstavbou tzv. říšské dálnice**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Vachůtová, Ph.D.

Brno 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem v seznamu pramenů a literatury uvedla veškeré použité informační zdroje.

V Brně dne

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat nejprve vedoucí své bakalářské práce Mgr. Dagmar Vachůtové, Ph.D., bez které by práce nemohla vzniknout. Dík jí patří hlavně za její užitečné rady a tipy a příjemnou spolupráci. Dále PhDr. Janě Čižmářové, své konzultantce, za ochotu při půjčování materiálu a celkově za její velice vstřícný přístup. Za pomoc při získávání podkladů pro GISy děkuji Mgr. Petru Dreslerovi, Ph.D. a za samotnou pomoc při vytváření mapek a konzultace ohledně GISů děkuji Bc. Michalu Hlavicovi. Za určení osteologického materiálu patří poděkování MvDr. Jaroslavu Pirklovi. V neposlední řadě děkuji všem ostatním, kteří měli nějakou zásluhu při vzniku této práce.

Obsah

Poděkování	2
1. Úvod	5
2. Německá dálnice	6
2. 1. Historie projektu	6
2. 2. Trasa dálnice	6
2. 3. Osobnosti dohlížející na stavbu dálnice	7
2. 4. Lokality zkoumané na trase dálnice	9
3. Býkovice	9
4. Přírodní podmínky mikroregionu	10
4. 1. Horopis	10
4. 2. Vodopis	11
4. 3. Podnebí	12
4. 4. Půdy	12
5. Historie bádání mikroregionu	15
6. Nástin bádání mezi dvěma světovými válkami	16
7. Výzkumy ve 30. a 40. letech 20. století	19
7. 1. Pohřebiště	19
7. 1. 1. Pohřebiště a hroby zkoumané ve 30. a 40. letech 20. století	19
7. 1. 2. Vyhodnocení metodiky výzkumu a stavu poznání pohřebišť této doby	23
7. 2. Sídliště	24
7. 2. 1. Sídliště lokality zkoumané ve 30. a 40. letech 20. století	26
7. 2. 2. Vyhodnocení metodiky výzkumu a stavu poznání sídlišť tohoto období	28
8. Metodologie zpracování lokality Býkovice	29
8. 1. Mapové podklady a GIS použití v rámci práce	30
9. Vyhodnocení nově získaných poznatků z katastru obce Býkovice	31
9. 1. Historie bádání lokality Býkovice	31
9. 2. Naleziště v Býkovicích v poloze „Podnivčí“	31
9. 3. Způsob vyměření naleziště a metodika výzkumu lokality	32
9. 4. Nálezová zpráva	33

10. Popis objektů.....	33
10. 1. Objekt 2.....	33
10. 2. Objekt 3.....	36
10. 3. Objekt 6.....	39
10. 4. Objekt 7.....	40
10. 5. Objekt 8.....	43
10. 6. Povrch	44
10. 7. Vyhodnocení sídlištních objektů.....	46
11. Analýza výzdoby keramických tvarů.....	47
12. Předměty germánské provenience.....	52
12. 1. Germánská keramika.....	52
12. 2. Technická keramika	54
13. Předměty římsko-provinciálního původu.....	54
13. 1. Provincální keramika	54
13. 1. 1. Jemná žluto-oranžová keramika	55
14. Mazanice	55
15. Závěr (Shrnutí a vyhodnocení nových poznatků z katastru obce Býkovice)	57
16. Seznam map, obrázků, grafů a tabulek použitých v textu	58
17. Použitá literatura a prameny.....	60
18. Seznam použitých bibliografických zkratk	67
19. Přílohy.....	67

1. Úvod

Tato práce vznikla jako bakalářská diplomová práce na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně. Jejím hlavním cílem bude zpracování, vyhodnocení a bližší časové zařazení objektů a nálezů pocházejících z lokality Býkovice v bývalém okrese Blansko. Výzkum na katastru obce Býkovice v trati „Podnivčí“ proběhl v roce 1940 při stavbě tzv. německé dálnice. Na tomto sídlišti máme doklady osídlení z eneolitu, doby bronzové, laténské a římské. K dispozici jsem měla nálezovou zprávu, psanou v kurentu, uloženou v archivu MZM a také její překlad uložený v archivu AÚ AV ČR. Dále keramický a osteologický materiál, který je uložený v depozitáři MZM v Rebešovicích. Také se pokusím přiblížit metodiku exkavace této lokality a porovnat ji s jinými lokalitami zkoumanými v tomto období.

Na začátku práce se zmíním o projektu tzv. německé, říšské neboli tzv. Hitlerovy dálnice, která měla vést z Wrocławu do Vídně přes území dnešní České republiky, dále o její trase a významných lidech, kteří dohlíželi na tuto stavbu.

Práce bude dále zaměřená na stav bádání ve 30. a 40. letech 20. století, na lokality, které byly zkoumány v těchto letech a také se pokusím provést hodnocení stavu sídlištní a pohřební problematiky tohoto období.

Vlastní hodnocení materiálu rozčlením do samostatných kapitol po objektech a na závěr bude zařazeno shrnutí a vyhodnocení poznatků. Dále bude text doplněn přehlednými mapkami vytvořenými v programu GIS a grafy a tabulkami hodnotícími nálezovou situaci a získaný materiál. Součástí příloh je prostorová identifikace naleziště, dále kresebná a fotografická dokumentace nálezů. Vyobrazení objektů pochází z roku 1940, jejich kvalita proto není tak náležitá, jak by byla pravděpodobně v dnešní době. V příloze bude také databáze vytvořená v programu Microsoft Access 2007 a podklady pro GISy.

2. Německá dálnice

Před vlastním vyhodnocením materiálu z lokality Býkovice, se zmíním o projektu nedokončené tzv. německé dálnice. Díky stavbě této dálnice byly objeveny sídlištní lokality Býkovice a Lysice a byl na nich proveden poměrně systematický výzkum na svou dobu. Výzkum na obou lokalitách vedl roku 1940 Ing. Hans Freising a hlavně díky němu máme zachován materiál i nálezové okolnosti včetně fotografií. Vzhledem k tomu, že se jedná o významnou osobnost, zmíním se také o jeho životě.

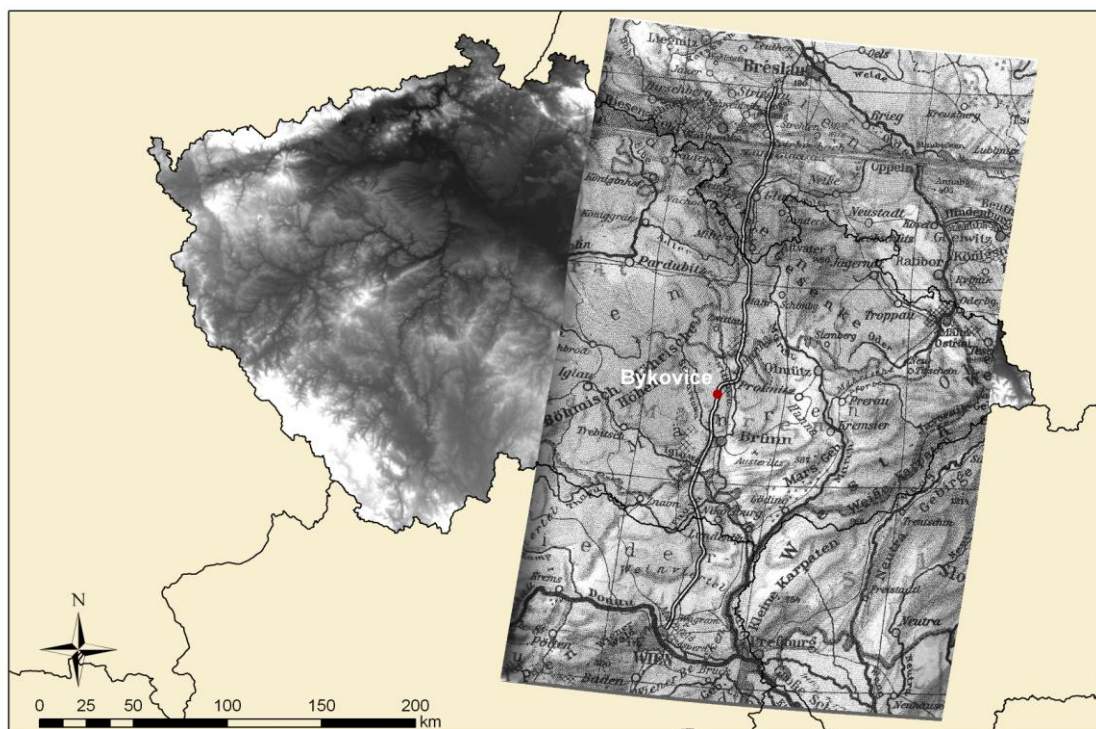
2. 1. Historie projektu

Dne 11. 10. 1938 předkládá Adolf Hitler požadavek na stavbu dálnice tehdejšímu ministru zahraničních věcí Joachimovi von Ribbentropovi. Adolf Hitler chtěl touto dálnicí spojit hospodářsky významné město Breslau (dnešní Wrocław) s Vídní, která byla po připojení Rakouska roku 1938 součástí Německa. Hitler požadoval pro dálnici status exteritoriality, to by fakticky znamenalo vyjmutí územního pásu vedoucího tehdejším Česko-Slovenskem a jeho zmezinárodnění. Smlouva o stavbě dálnice mezi Německem a Česko-Slovenskem byla podepsána 19. 11. 1938. V této smlouvě bylo stanoveno, že německá říše smí stavět a provozovat průběžnou automobilovou dálnici z Vídně do Wrocławu a Česko-Slovensko zároveň zdarma poskytne pozemky pro stavbu dálnice. Stavbu měla provést na své náklady německá státní organizace pro stavbu dálnic s názvem Reichsautobahngesellschaft neboli tzv. RAG (v překladu „Říšské automobilové dráhy“). Stavba dálnice byla zahájena 11. 4. 1939 a postupovala velice rychle až do 30. 4. 1942, kdy byly zastaveny téměř všechny stavební projekty v Německu a jím okupovaných zemích v důsledku oslabení německé moci. Do konce války, která skončila v Evropě 8. 5. 1945, hlídali opuštěnou stavbu dálnice němečtí vojáci. V letech 1946-1947 byla provedena demontáž zbylých stavebních zařízení a odvezen použitelný stavební materiál (JANDA – LÍDL 2008, 2; MZA karta 8809).

2. 2. Trasa dálnice

Dálnice měla vést z Wrocławu (dnešní Polsko) do Vídně (dnešní Rakousko). Podrobněji jsem se zabývala pouze katastry obcí, které leží na území Moravy a vedou bývalými okresy Brno-venkov, Brno-město a Blansko. Dálnice měla vést z Wrocławu přes Klodsko, Lanškroun, Žichlínek, Třebářov, Staré Město, Rozstání, Městečko Trnávku, Chornice a Jevíčko. V moravském úseku měla vést přes katastry obcí Velké Opatovice,

Borotín, Vanovice, Drválovice, Paměťice, Knínice u Boskovic, Sudice, Boskovice, Chrudichromy, Svitávku, Sebranice, Voděřady, Drnovice, Lysice, Býkovice, Bořítov, Černou Horu, Žernovník, Malou Lhotu, Újezd u Černé Hory, Milonice, Lažany, Nuzířov, Malhostovice, Kuřim, Čebín, Moravské Knínice, Jinačovice, Rozdrojovice, Nové Kníničky, Brno-Bystrc, Brno-Žebětín, Brno-Bosonohy, Troubsko, Ostopovice, Nebovidy, Moravany. V bývalém okrese Brno-venkov přes katastry obcí Želešice, Rajhrad, Syrovice, Sobotovice, do hraniční obce Pohořelice, dříve Pohrlitz, které byly součástí Německa, do Vídně (MZA, karton 8809).

Mapa 1 Trasa tzv. německé dálnice, zdůrazněna obec Býkovice

2. 3. Osobnosti dohlízející na stavbu dálnice

Mezi nejdůležitější osobnosti, které se podílely na projektování dálnice, patří Ing. Dr. Fritz Todt a prof. Ing. Dr. Hans Lorenz. Z hlediska archeologie a státní památkové péče jsou pro nás důležití Ing. Hans Freising a Ing. Stanislav Sochor. Technickými radý na stavbě dálnice byli Ing. Veselý a Ing. Horák.

Ing. Dr. Fritz Todt se narodil 4. září 1891 v Pforzheimu v Německu. Zúčastnil se první světové války a po jejím konci pracoval jako stavbyvedoucí. Výrazně se podílel na vývoji plánů pro stavbu dálnic v Německu a od roku 1933 vedl stavbu tzv. německé

dálnice ve funkci inspektora říšských silnic. Byl korektní a často při sporných momentech dával za pravdu českým návrhům. Zemřel 8. února 1942 při letecké havárii.

V lednu 1939 převzal přípravy pro stavbu dálnice jeden z vedoucích pracovníků RAG prof. Ing. Dr. Hans Lorenz, narozen 18. října 1899, který v letech 1939-1943 sídlil v Moravské Třebové, odkud řídil projekční a stavební práce na dálnici. Je autorem nebo spoluautorem mnoha odborných prací o trasování a projektování silnic a dálnic. Zemřel 24. října 1974 (JANDA-LÍDL 2008, 9).

Ing. Hans Freising se narodil 18. ledna 1905 v Gmündenu v Horním Rakousku. Pocházel z rodiny středoškolského profesora a německého politika Josefa Freisinga. Středoškolské i vysokoškolské studium absolvoval v Brně. Roku 1932 složil státní zkoušku z elektroinženýrství na německé Vysoké škole technické. Na této škole pak působil na katedře mineralogie a geologie jako asistent u prof. Dr. Hannese Mohra. Od roku 1938 byl zaměstnán jako vedoucí pravěkého oddělení Slezského muzea v Opavě (tehdejšího Říšského župního muzea), kde byl pověřen správou archeologických sbírek. Tuto sbírku velmi pečlivě zpracovával, začal také s uspořádáním archivu nálezových zpráv a jeho doplňováním výpisky z literatury. V letech 1939-1940 prováděl rozsáhlé archeologické výzkumy na trase tzv. německé dálnice. Tyto průzkumy dokumentoval a pořizoval i fotografie. Výsledky z těchto výzkumů nechal uložit v MZM v Brně. Věnoval se také publikační činnosti a to nejen z archeologie ale i jiných historických oborů. V roce 1940 byl povolán do německé armády. Po návratu již zůstal v Německu, konkrétně v Esslingenu. Roku 1949 složil doktorát z přírodních věd na univerzitě ve Stuttgartu. Poté pracoval v letech 1949-1970 v též městě na zemském geologickém úřadu. Hans Freising byl po celou dobu svého pobytu v Německu kulturně a politicky činný v sudetoněmeckých spolcích. Zemřel 8. prosince 1977 ve Stuttgartu v Německu (JANDA-LÍDL 2008, 9; FILIP, J. 1966, 376-377; MYŠKA 1995, 34-35; ŠEFČÍK 1989, 170).

Obr. 1 Ing. Hans Freising na fotografii z roku 1942 (JANDA-LÍDL 2008, 9)

2. 4. Lokality zkoumané na trase dálnice

Z období do 30. a 40. let 20. století máme z katastrů obcí na trase dálnice z doby římské pouze náhodné ojedinělé nálezy a to na katastru obce Moravské Knínice, kde byl nalezen měděný antoninián císaře Diokletiana (KŘÍŽEK 1933, 39) a trojhranná kostěná destička z hřebene, ornamentovaná při okraji soustřednými kroužky a uložená v MZM pod inv. č. Pa 37/34. Tento nález byl darován muzeu Ing. Krškou (SKUTIL 1941, 178). Dále v Kuřimi, kde byl nalezen as císaře Nerona (KŘÍŽEK 1933, 34). Na katastru obce Vanovice v trati „Tříčtvrtné“ byly objeveny stříbrné mince a římsko-provinciální fragmenty keramiky, které našel roku 1905 František Vlk (Vanovice, č. j. 1250). Až v letech 1940 a 1941 proběhl výzkum na lokalitách Býkovice a Lysice v souvislosti s výstavbou tzv. německé dálnice. Na katastrech těchto byly mimo jiné objeveny objekty z doby římské. Přímo na trase dálnice bylo zkoumáno hlavně od 60. let několik dalších lokalit, například Bořitov (PEŠKAŘ 1973, 50), Pamětice (LUDIKOVSKÝ 1978, 50-51), Pohořelice (GEISLER 1997, 135-136), Rajhrad (PEŠKAŘ 1975, 39) nebo Sudice (LUDIKOVSKÝ-SOUCHOPOVÁ-HAŠEK 1977, 1978, 1980).

3. Býkovice

Obec Býkovice leží na levém břehu řeky Býkovky. Býkovka pramení u obce Kozárov v 600 m. n. m. a ústí do řeky Svitavy u Rájce-Jestřebí. Délka toku je 15, 2 km (VLČEK 1992, 165).

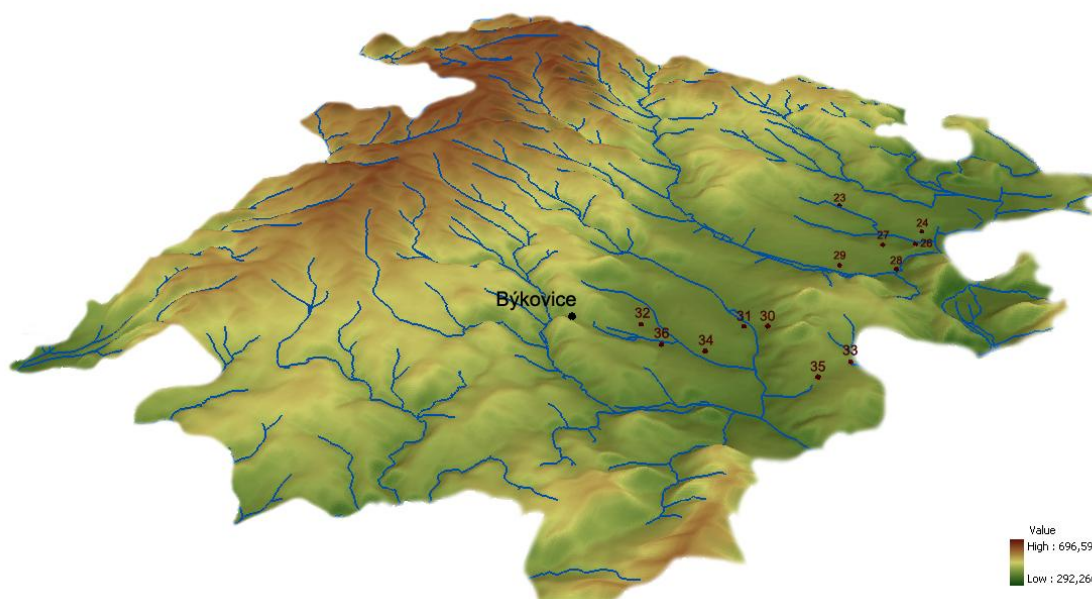
Býkovice spadají do mikroregionu Kunštátsko-Lysického (Mapa 3), stejně jako dalších 21 obcí. Jsou to obce Bedřichov, Černovice, Dlouhá Lhota, Drnovice, Hodonín, Kozárov, Krhov, Kunčina Ves, Kunice, Kunštát, Lhota u Lysic, Lysice, Makov, Nýrov, Rozseč, Sebranice, Štěchov, Tasovice, Voděradý, Zbraslavec a Žerůtky. Celková rozloha mikroregionu je 130 km².

Dříve patřily do politického okresu Boskovice. Ve vzdálenosti 8 km je železniční stanice Rájec-Jestřebí. Nadmořská výška v této oblasti je 360 m. n. m. V době stavby dálnice zde žilo 1349 obyvatel, bylo zde 70 domovních čísel. Katastr má rozlohu 515 ha, z toho 313 ha rolí, 21 ha luk, 11 ha zahrad, 29 ha pastvin, 129 ha lesů, 12 ha vodních ploch a neplodných území (MZA, karta 8809).

4. Přírodní podmínky mikroregionu

4. 1. Horopis

Z geomorfologického hlediska patří tento mikroregion do východní části Českomoravské vrchoviny. Českomoravská vrchovina je rozsáhlé území na česko-moravském pomezí, které zaujímá rozlohu 11 742 km². Touto vrchovinou probíhá hlavní evropské rozvodí a na jejích okrajích nalezneme hluboké údolní vodní toky (DEMEK 1987, 150-151). Protékají jimi řeky Dyje, Jevišovka, Rokytná, Jihlava, Oslava a Svratka. Základním rysem Českomoravské vrchoviny je rozdíl mezi ústředními částmi vrchoviny při česko-moravské hranici a jejími okrajovými územími. Od ústředních částí, kde se nacházejí nejvyšší body, klesá povrch stupňovitě směrem k východu do moravské části. Na základě rysů povrchu se moravská část Českomoravské vrchoviny dělí na menší horopisné celky. Na západě při česko-moravské hranici zabíhá malý výběžek Křemešnické vrchoviny, která sousedí s Javořickou vrchovinou. Střed moravské části zaujímá Křižanovická vrchovina. Jihovýchodní část Českomoravské vrchoviny tvoří Jevišovická pahorkatina. V severovýchodní části se rozkládá Hornosvratecká vrchovina, do které spadá sledovaný mikroregion. Dále na východ se již nachází Lysická sníženina. Hornosvratecká vrchovina je rozsáhlé území s vyklenutým povrchem a má ráz členité vrchoviny, v některých místech až hornatiny. Průměrná výška je 580 m. n. m. Jejími podcelky jsou Žďárské vrchy a Nedvěďická vrchovina (DEMEK 1992, 15-21). Je tvořena krystalickými horninami s ostrůvky permokarbonských a křídových usazenin (DEMEK 1987, 203).

Mapa 2 Poloha obce Býkovice v mikroregionu a v rámci východní části Českomoravské vrchoviny a Lysické sníženiny, na mapě je zároveň patrné snižování terénu směrem k východu a zakládání osad doby římské v nížinných polohách v okolí vodních toků (lokality dle SAS, Tab. 1)

4. 2. Vodopis

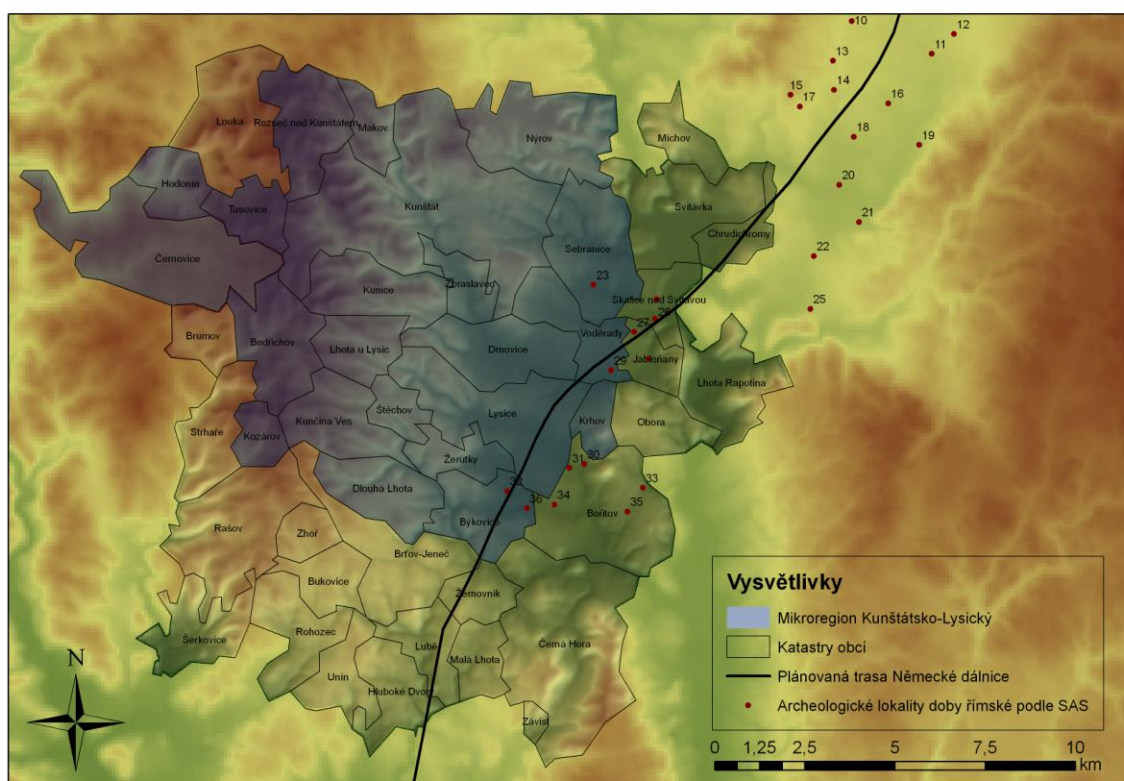
Mikroregion náleží do povodí řek Svitavy a Svatky. Leží mezi oběma řekami v jejich horním a z části středním toku. Tyto řeky přímo neprotékají žádnou obcí mikroregionu. Do řeky Svitavy se vlévá Petrovský (také známý jako Mlýnský nebo Oumoří) potok a Býkovka, do které se vlévá Lysický potok. Do řeky Svatky ústí Chlívský potok a Lomnička (TENORA 1903, 4-5). Svatka pramení na svazích Křivého javoru ve Žďárských vrších a protéká jimi, dále Nedvědicovou vrchovinou, Tišnovskou kotlinou, Bobravskou vrchovinou a Dyjskosvrateckým úvalem, u nádrže Nové Mlýny ústí zleva do řeky Dyje. Řeka Svitava protéká Českotřebovskem, Nedvědicovou vrchovinou, Boskovickou brázdou, Dražanskou a Adamovskou vrchovinou. Do řeky Svatky se vlévá u Brna (VLČEK 1992, 163-164).

4. 3. Podnebí

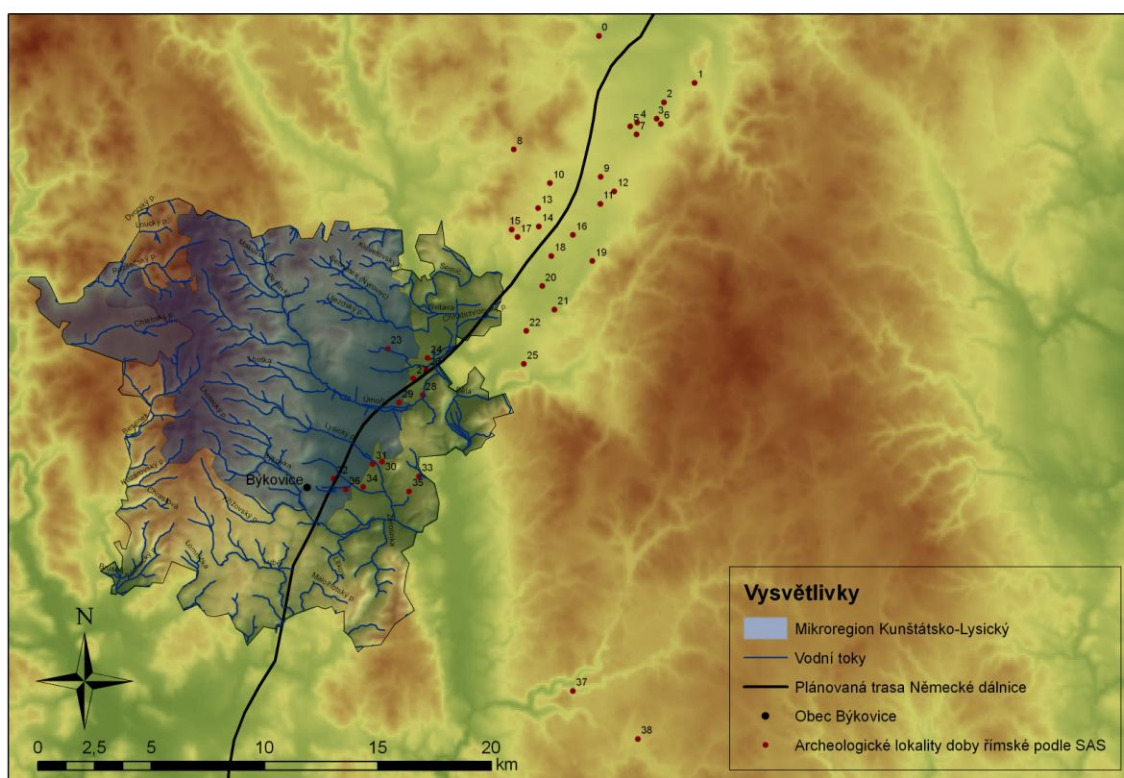
Sledovaný mikroregion spadá do klimatické oblasti s označením MT 7, což znamená mírně teplou oblast, která je charakterizována dlouhým, teplým a mírně suchým létem. Jaro a podzim jsou mírně teplé a zima je krátká, mírně teplá a velmi suchá. Rovněž trvání sněhové pokrývky je krátké. Tato teplá jednotka je ve vyšších polohách nahrazena jednotkou MT 9, která se vyznačuje chladnější a vlhčí zimou (QUITT – TOLASZ - VYSOUDIL 1992, 147-148). Obecně lze říci, že na jihu a jihovýchodě mikroregionu je podnebí mírnější, k severozápadu a severu je podnebí chladnější (TENORA 1903, 5).

4. 4. Půdy

Mikroregion náleží k prahorám. Převahu zde má rula šedá a granátonosná. Prvohory jsou zde zastoupeny permem, který se rozkládá východně od Újezda u Kunštátu, Zbraslavcem a Dlouhou Lhotou. Z druhohor je zde křídový útvar, který leží u obce Kunštát, a jeho spodní vrstvy jsou tvořeny většinou pískovcem. Z třetihor se zde táhne pásmo neogénových ostrůvků od Žerůtek k Býkovicím, Lysicím, Drnovicím a Sebranicím (TENORA 1903, 3-4). Na Kunštátku v 520 m. n. m. se nachází na orné zkulturněné ploše do hloubky 18 cm světle šedavá hlinitá zem, od 18-65 cm je okrovitá hlína, mírně štěrkovitá a mírně vlhká, od 65-95 cm nalezneme šedo zelenavou vlhkou a štěrkovitou hlinitou zeminu a od hloubky 95 cm se nachází šedo zelenavý břidličný fylit (PELÍŠEK 1961, 150).

Mapa 3 Mikroregion Kunštátsko-Lysický (lokality dle SAS, Tab. 1)

Mapa 4 Zvýraznění vodních toků okresu Blansko (lokality dle SAS, Tab. 1)

Číslo na mapě	Název lokality	Lokalizace	Pořadové číslo SAS
0	Nad trávníky	pole č.k. 608/2, 609/2, 606/2, 607/1	24-21-11/21
1	Mezicestí, V perných, Pod horami	polní tratě severně od obce Uhřice, jižně od výšiny Háj	24-21-17/2
2	Kravín JZD	západně od obce Uhřice, svah nad Uhřickým potokem	24-21-16/10
3	Cetkovice 11	severně od obce	24-21-16/25
4	Cetkovice 2	severozápadně od Cetkovic, ve východní části trati Závíry	24-21-16/19
5	Cetkovice 5 - u vlakové zastávky	severozápadně od Cetkovic, ve východní části trati Závíry, u vlakové zastávky	24-21-16/23
6	Cetkovice 3	severně od Cetkovic, ve východní části trati Trhová	24-21-16/20
7	Cetkovice 1 - poloha "Bahnička"	severozápadně od Cetkovic, v trati Bahnička	24-21-16/18
8	Přední Smolínka	SZ od obce Drvalovice	24-12-25/17
9	Na Zadním, Kroužek	východně od Vanovic, na západním břehu bezejmenného potoka	24-21-21/1
10	Drvalovice 4 - poloha "Nadlučí"	JV od obce	24-12-25/24
11	Prašnice, Zákopy	zhruba západně od dřevařského podniku v Šebetově, podél Semíče	24-21-21/4
12	Stráně	severozápadně od Šebetova, nad potokem	24-21-21/16
13	V dílech	SV od obce Pamětice	24-12-25/19
14	Kovářovice I	rozhraní katastrů Knínice, Pamětice a Sudice	24-12-25/3
15	les Občiny - pozůstatek těžby	S okraj katastru	24-12-25/6
16	Pastvisko	parcela č.673 - pole "Špice" u Pastviska, západně od obce	24-21-21/11
17	U občin - železářské pece	SZ obce	24-14-05/12
18	Náves + za Dvořákovými	náves ve vsi + část polí přiléhající na severu k Sudicím	24-23-01/12
19	Stěrchy	svah skloněný k západu, SV od Vážan	24-23-01/8
20	Pastvisko	jižně od Sudic, po obou stranách silnice z Boskovic v okolí zemědělského statku	24-23-01/14
21	Pod lipníky, Panina louka	po obou stranách železniční trati Skalice nad Svitavou - Velké Opatovice	24-23-01/3
22	Chebzové hony (U školního statku)	u školního statku	24-14-10/13
23	Zadní pole III	J od Sebranic	24-14-09/8
24	Nivy	S od Skalice n.Sv.	24-14-10/21
25	historické jádro města Boskovic	náměstí T.G. Masaryka a okolí, židovské město	24-14-10/28
26	Pod Hradiskem	v SZ části města	24-14-10/22
27	V slatinách	Jabloňany - V slatinách	24-14-09/2
28	areál ZD	SZ část obce	24-14-10/25
29	Čtvrť, Široký	J svah nad potokem Úmoří	24-14-14/19
30	Mezichlumí	Z svah nad Lysickým potokem	24-14-14/9
31	Zadní sekerky, Zadní dubí	S sprašový svah nad Lysickým potokem	24-14-14/10
32	Příčníky	východně od Býkovic	24-14-19/1

33	Krby	Z od Doubravic nad Svitavou	24-14-15/2
34	U lysické silnice	SZ od Bořitova	24-14-19/19
35	Zádvoří, Niva	SV od Bořitova	24-14-19/20
36	Podnivčí	Z od Býkovic	24-14-19/6
37	Kateřinská jeskyně	asi 1,2 km S Lažánek	24-41-01/1
38	tratě Loučky, Na rybníkách, Za poštou	SZ intravilán obce	24-41-02/5

Tab. 1 Přehled lokalit dle SAS použitý v mapách

5. Historie bádání mikroregionu

V této kapitole se zmíním o nálezech, které byly učiněny v příslušném mikroregionu. Jedná se o nálezy nejen z doby římské, ale i z ostatních období, kterými se budu postupně zabývat podle jejich časové souslednosti. Nálezů z doby římské je zde poskrovnu a jsou více méně náhodné, kromě významného výzkumu lokalit Býkovice a Lysice.

V Býkovicích I necelý 1 km jihovýchodně od obce bylo v roce 1974 objeveno drasadlo, škrabadla a oboustranně opracované jádro z křemene. V Býkovicích II necelý 1 km jižně od obce byla v roce 1971 nalezena rydla, škrabadla, listovitý hrot, hrotité drasadlo, jádra a kvádrovitý mlat (VALOCH 1977, 13-14).

Býkovice III poloha „Nad zahrádkami“ 500 m severně od obce, bylo zde nalezeno drasadlo, škrabadlo, čepele, úštěpy, zoubky, 3 odražené hrany a jádra. Materiál patří zřejmě z části už do neolitu (OLIVA-ŠTROF, 1983, 12). Býkovice IV poloha „V kolíbkách“ nálezy z roku 1974, které zahrnovaly škrabadlo, rydlo a jádro (VALOCH 1977, 14-15). V Býkovicích v poloze „Podnivčí“ se našel západně od náspu dálnice RAB v roce 1980 čepel a úštěp (OLIVA-ŠTROF, 1983, 12).

V Dmovicích v poloze „Na hůrách“ byla při sběru nad vsí v roce 1983 nalezena čepel z hrany jádra z rohovce ze Stránské skály u Brna a úštěp (OLIVA-ŠTROF 1983, 12). Při stavbě tzv. Hitlerovy dálnice z Vídně do Wroclawi bylo roku 1940, 1, 1 km od vsi Lysice, nalezeno velké ploché diskovité jádro. Výzkum vedl Hans Freising (OLIVA-ŠTROF 1983, 13). V obci Sebranice I, poloha „Podseky“, v roce 1976 byly provedeny 2 sběry na výrazném návrší severně od vsi nad vyústěním řeky Svitavy do Boskovické brázdy. Podařilo se najít klínek, několik druhů drasadel, rydel, úštěpů a jader. Je zde absence odpadů. V Sebranicích II v poloze „Zadní Podchlumí“ asi 1 km jihovýchodně od vsi bylo objeveno roku 1981 při povrchovém sběru zbytek jádra a 2 úlomky. Sebranice III poloha „Zadní“, objevena asi již J. Skutilem v roce 1934, pole jižně od vsi mezi dvěma

úvozy se našly čepele, 3 kusy odpadu, jádra a další nálezy. Sebranice IIIa poloha „Zadní pole“, objevena v dubnu 1984, v poloviční vzdálenosti mezi lokalitou Sebranice III a státní silnicí na ploché vyvýšenině se našla škrabadla, jádra, otloukač z valounu křemene a úštěpy (OLIVA-ŠTROF 1983, 15). Na katastru obce Zbraslavec severně od vsi v klínu dvou potoků byl v roce 1984 objeven plochý zobec na větším úštěpu (OLIVA-ŠTROF 1983, 16).

Z neolitu a eneolitu zde byly objeveny pouze ojedinělé nálezy jako motyky, široký obuch, rádlo, sekeromlaty a to z katastrů obcí Drnovice, Hodonín, Černá Hora, Krhov, Lysice, Sebranice, Voděradý a Žerůtky (SKUTIL 1931, 23).

V roce 1973 se podařilo s pomocí A. Štrofa objevit v trati „Býkovce“ u obce Lysice hrob z lužického období, hrob byl datován na základě nálezů keramiky (NEKVASIL 1973, 31). V roce 1983 byl proveden výzkum halštatského hradiska Malý Chlum mezi obcemi Krhov a Obora, který pokračoval i v roce 1984 (ŠTROF 1983, 34; týž 1984, 33).

Při budování náspu německé dálnice bylo na katastru obce Lysice v roce 1940 v poloze „U dálnice“ objeveno a prozkoumáno část sídliště z doby laténské a pozdní doby římské (ZEMAN 2009, 99). Na katastrech obcí Voděradý a Sebranice byly nalezeny nálezy z doby římské (dle SAS, Tab. 1), bohužel se mi nepodařilo zjistit, o které nálezy se jedná.

V roce 1984 bylo uvedeno do literatury již delší dobu známé hradisko Újezd u Kunštátu (ŠTROF 1984, 87). V obci Nýrov byla objevena zaniklá středověká ves roku 1994 (SADÍLEK 1997, 220-221). Na katastru obce Dlouhá Lhota byl objeven kostel sv. Bartoloměje ze 14. – 18. století (BERKOVEC 2002, 254-255).

6. Nástin bádání mezi dvěma světovými válkami

Vzhledem k tomu, že výzkum na sledované lokalitě proběhl v roce 1940, budu se dále věnovat základní charakteristice a přehledu bádání tohoto období. O dvou nejvýznamnějších lokalitách, včetně jejich metodiky výzkumu se samostatně zmíním v kapitole 7. 1. 1. a 7. 2. 1.

Před polovinou a kolem poloviny 20. století nebyl vědní obor archeologie příliš rozvinut. K dispozici bylo poměrně málo nálezů nízké kvality a poměrně malé množství české archeologické literatury. Metodologie a teorie disciplíny prakticky neexistovaly (NEÚSTUPNÝ 2007, 18). Po první světové válce se věnovali archeologii doby římské hlavně J. Dobiáš a E. Šimek, kteří ji sledovali zejména z hlediska analýzy písemných pramenů v kontextu hmotné kultury (TEJRAL 1959, 13).

Ve třicátých a čtyřicátých letech probíhaly většinou povrchové sběry nebo byl materiál získáván z náhodných nálezů (ŠEDO 1991, 22). Badatelé se zaměřovali spíše na výzkum pohřebišť, sídliště oproti nim zůstávala v pozadí. Výsledky zkoumání sídlišť zůstávaly buď nezveřejněné, nebo o nich byla pouze informativní zmínka v publikacích (KALOUSEK-PERNIČKA 1956, 42).

Při zkoumání sídlištní problematiky vyvíjeli iniciativu převážně soukromí jedinci, kteří ale neměli dostatek finančních prostředků na nákladnější výzkumy. Badatelé se ve většině případů zaměřovali na záchranu jednotlivých ohrožených sídlištních objektů. Znalost sídlišť, a s tím související hospodářský a společenský život, byla mizivá (TEJRAL 1959, 33).

Jedno z nejvýznamnějších sídlišť zkoumaných v tomto období byla lokalita Vícemilice. Toto sídliště objevil kolem roku 1909 A. Procházka. V roce 1933 probíhal výzkum prof. F. Kalouska a v roce 1941 prováděl výzkum na této lokalitě I. Borkovský (KALOUSEK-PERNIČKA 1956, 42). Bohužel toto sídliště kvůli omezenému průzkumu nedovolovalo učinit si představu o jeho vzhledu a uspořádání. Badatelé proto upozorňovali, že by bylo vhodné více se věnovat výzkumům na sídlištích, abychom si mohli učinit přesnější představu o lidech žijících v době římské a o jejich hospodářském a sociálním životě (KALOUSEK-PERNIČKA 1956, 42-43).

Významný byl také výzkum A. Gottwalda na pohřebišti v Kostelci na Hané (TEJRAL 1959, 17) a objev hrnčířských pecí u Jiříkovice (PEŠKAŘ 1988). V této době vychází také první podrobný soupis nálezů z doby římské, konkrétně v roce 1933 ho vydávají autoři E. Beninger a H. Freising (BENINGER-FREISING 1933). Tato práce ukázala bohatý obsah hlavně keramického materiálu z doby římské a jeho schopnost přispět při řešení historických otázek (TEJRAL 1959, 16).

V době okupace probíhala persekuce všech vědeckých názorů, které odporovaly německým nacistickým ideálům. Vycházela hlavně německá díla pod redakcí H. Reinertha. V rámci díla *Die Vorgeschichte der deutschen Stämme* publikoval stav bádání o Čechách H. Preidel, Moravu, jihozápadní Slovensko a Dolní Rakousko E. Beninger (REINERTH 1940). V této době bylo zkoumáno například pohřebiště ve Velaticích nebo sídliště z Tvarožné. V době okupace se naše oficiální věda odmlčela, pokračují pouze amatérské výzkumy, rozvoj nastává opět po 2. světové válce (TEJRAL 1959, 18-20). V této době se Němci také zmocnili správy MZM (HELFERT 1946).

Mezi nejvýznamnější badatele podílející se na výzkumech sídlišť a pohřebišť patřili ve 30. a 40. letech na Moravě I. L. Červinka, J. Poulík, M. Chleborád, H. Freising, E. Beninger, V. Hrubý, A. Gottwald a další (ČERVINKA 1937, 111, 112, 113, 137).

Za války se podařilo i přes nepřízeň doby získat Moravskému zemskému muzeu (tehdejší Zemské museum v Brně) značné množství pravěkých a časně historických nálezů a doplňovat tím již poměrně obsáhlé sbírky, které se tvořily v tomto muzeu po první světové válce. Materiály do těchto sbírek byly získávány vlastními výkopy, dary ale také odkupováním od nálezců (SKUTIL 1946, 19, 45).

Od poloviny 50. let začaly být prováděny zjišťovací a záchranné výzkumy, jejichž počet postupně narůstal. Většinou se jednalo o záchranné výzkumy, které byly vyvolané stavební činností. Významným badatelem, který se podílel na výzkumech germánských sídlišť v Blučině, Křepicích, Mikulčicích a Mušově „Na Pískách“ je I. Peškař (VACHŮTOVÁ 2008, 23-24).

Tyto výzkumy přispěly k rozpracování problému chronologie, vztahům k sousedním územím, interpretaci některých sídlištních objektů a výrobních zařízení a byl sledován odraz historických událostí v archeologickém materiálu. Některé terénní výzkumy dosahovaly svou kvalitou systematického výzkumu, avšak bohužel ani v těchto případech se dosud nepodařilo zachytit větší část sídliště, která by umožnila rekonstruovat jeho vzhled (ŠEDO 1991, 22).

Obr. 2 Dobová fotografie z výzkumu na katastru obce Býkovice (podle Freising NZ č. j. 1458/90, uloženo v archivu MZM, složka č. 15)

7. Výzkumy ve 30. a 40. letech 20. století

Tato kapitola se věnuje sídlištím a pohřebištím zkoumaným ve sledovaném období. Významnějším lokalitám bude věnována výraznější pozornost a v rámci možností bude sledována i metodika výzkumů. O ostatních lokalitách se zmíním spíše sporadicky.

7. 1. Pohřebiště

Pohřebiště byla obvykle situována na místech vyvýšených proti okolí, různých návrších nebo jejich svazích, které se skláněly nejčastěji k jihu nebo jihovýchodu. Nechybějí však ani pohřebiště v rovinách nebo na terénních vlnách (PEŠKAŘ 1964, 102).

V průběhu celé doby římské převažuje žárový ritus s uložením v popelnicích, později se vyskytuje i ukládání do jámových hrobů. Převážná většina hrobů je prostá. V menší míře se vyskytují kostrové hroby, do kterých byli zpravidla ukládáni společensky významní jedinci, cizinci apod. V závěru období se začíná prosazovat kostrový ritus, který dosahuje svého vrcholu v době stěhování národů (ŠTROF 1979, 74).

Kosterní pozůstatky byly po žehu ukládány do uren, pozůstalí pravděpodobně dbali na anatomické uspořádání, ale bohužel zachovalost pohřebních pozůstatků často není tak náležitá, abychom mohli určit, zda byl tento zvyk pravidelně dodržován (potvrzeno například v Mikulově) (PEŠKAŘ 1964, 105).

V meziválečném období bylo největším problémem pro obecnější specifikování bádání o pohřebištích hlavně omezené možnosti archeologické výzkumu a poměrně malý počet archeologického materiálu. Hodnota tohoto materiálu byla také snižována tím, že často nebyly známy přesné okolnosti nálezů (hlavně u starších náhodných nálezů). Dalším problémem bylo recentní rozrušování hrobových nálezů způsobené hlavně obděláváním půdy (PERNIČKA 1965, 157).

Archeologický materiál, který se nachází v hrobových celcích, přispívá k poznání společensko-ekonomického vývoje, idejí, zvyků a náboženských představ tehdejšího obyvatelstva. Přispívá také k poznání hmotné kultury a pomáhá při jemnějším časovém zařazení nálezů v rámci určité kultury (PERNIČKA 1965, 155).

7. 1. 1. Pohřebiště a hroby zkoumané ve 30. a 40. letech 20. století

Drásov (okr. Brno-venkov)

Před rokem 1933 zachránil J. Hladík na katastru obce žárový hrob z doby římské. Hrob obsahoval část hliněné popelnice, několik zlomků bronzové pánve a dva železné

nože. Datování je do 1. století našeho letopočtu. Nálezy jsou uloženy v MZM (BENINGER-FREISING 1933, 40; TEJRAL 1970, 167; DROBERJAR, 2002, 59).

Břeclav (okr. Břeclav)

V roce 1935 byl při stavbě břeclovského letiště rozrušen žárový hrob. A. Hindels z něho zachránil dvě bronzové vendické spony (typ Almgren 28), zlomky bronzové pánve a cedníku, železný nůž a břitvu, zlomky a slitky skleněné nádoby, spodní část popelnice, nedopálené kosti a popel. Následně Ing. A. Hindels daroval tyto nálezy MZM. Datace hrobového celku spadá do počátku 2. století (SKUTIL 1941, 178; TEJRAL 1970, 166)

Kostelec na Hané (okr. Prostějov)

Toto významné pohřebiště z mladší a pozdní doby římské se nachází při severozápadním okraji této obce po pravé straně silnice do Hluchova v poloze „Prostřední pololány“. Terén je nepatrně skloněný k jihozápadu. Lokalita se rozkládá v úrodné části Hornomoravského úvalu a ze samotného katastru obce je známo osídlení od neolitu až po dobu hradištní. V roce 1924 odkryl Š. Šoustal dva hroby. Roku 1924 začal s výzkumem této lokality prostějovský učitel A. Gottwald, který ve výkopech pokračoval i v letech 1925 a 1927 – 1930. Celkově bylo na tomto pohřebišti prozkoumáno 437 hrobů z toho 431 je očíslovaných (ZEMAN 1961, 7-9). F. Trčala a A. Doležel provedli v roce 1938 zkušební výzkum a objevili dalších 11 žárových hrobů (PEŠKAŘ-TRČALA 1971, 99; VACHŮTOVÁ 2009, 67-69). Převládají zde popelnicové hroby, do kterých byly obvykle vloženy nedopálené kosti. Popelnicí byly většinou mísovité nebo hrncovité nádoby s několika milodary přímo v nádobě nebo vedle ní, případně pod ní nebo v obou polohách (ZEMAN 1961, 177). Vyskytly se však i hroby jámové (ZEMAN 1961, 179).

Antonín Gottwald zachránil tento velmi důležitý soubor za velmi obtížných podmínek, vše vykonal na své vlastní finanční náklady a pouze s pomocí 3-4 dělníků, se kterými prokopal poměrně v krátkém časovém úseku plochu 3381 m². Jeho výzkum byl nesystematický. Bylo to pravděpodobně z důvodu velikosti pohřebiště a musel brát ohledy na to, které pole je již po sklizni. Na ploše nebyly prováděny sondy ani plošné výkopy (je to patrné z číslování hrobů). A. Gottwald nejspíše plochu přerýval, tím mohl být postup prací urychlen (ZEMAN 1961, 9). A. Gottwald publikoval své výsledky v časopise Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané (1927, 1930, 1931a, b) vydávaného prostějovským muzeem. Právě tyto články jsou jedinou dokumentací jeho výzkumů. Jsou doplněny jednoduchými kreslenými tabulkami

nejdůležitějších nalezených předmětů a podloženy 3 plány, které zachycují přibližnou polohu hrobů. Byly zaznamenávány i hroby, které byly odkryté jinými osobami a o kterých autor nemohl mít přesné údaje. Sám A. Gottwald rekonstruoval a konzervoval získaný materiál. Část materiálu je uložena v prostějovském muzeu, zbytek v muzeu v Olomouci (ZEMAN 1961, 9).

Sám autor výzkumu ve svých člancích spíše popisoval nálezové okolnosti a materiál, než že by se věnoval vyhodnocení materiálu. Tohoto úkolu se jako první zhostil E. Beninger (BENINGER-FREISING 1933), který se ovšem dopustil určitých nepřesností při určování některých předmětů (ZEMAN 1961, 10-11). Rovněž byly pochybnosti ohledně datování pohřebiště, jehož počátek kladl A. Gottwald na sklonek 2. století a konec do první poloviny 4. století. E. Beninger datoval začátek kolem roku 180 a konec také k polovině 4. století. Podrobné hodnocení materiálu si pak vzal na starost J. Zeman a začátek pohřebiště předatoval na základě nálezů do první poloviny 3. století. Konec pohřebiště stanovil zhruba k době, kdy zaniká doba římská na Moravě (ZEMAN 1961, 10-13; 276-277). Chronologii pohřebiště se kromě J. Zemana zabývali podrobněji také J. Tejral (1975) nebo K. Godłowski (1992).

Mezi badateli panovala otázka, zda mělo každé pohřebiště své sídliště a opačně (PERNIČKA 1965, 156). Proto se A. Gottwald pokoušel o nalezení sídliště z doby římské již ve 30. letech, bohužel neúspěšně. Toto sídliště se podařilo najít až při záchranném výzkumu v roce 1997 a postupně bylo odkrýváno v dalších sezónách do roku 2007. Výzkum proběhl pod vedením M. Šmída (např. 2004a). Naleziště se nachází v poloze „Kozí brada“ východně od obce a je polykulturní. Do období mladší a pozdní doby římské bylo předběžně zařazeno přes 60 objektů (VACHŮTOVÁ 2009, 73).

Křížanovice

Inventář žárového hrobu zachránil v roce 1933 A. Procházka. Hrob obsahoval baňatou popelnici z hrubého materiálu a železný nůž (TEJRAL 1971, 75). Hrob můžeme datovat od sklonku starší do počátku mladší doby římské (BENINGER-FREISING 1933, 19; DROBERJAR 2002, 145).

Mušov 3

V roce 1934 narazil E. Lammel při kopání příkopu pro vinné sazenice na pravém břehu řeky Dyje na žárový hrob. Popelnice, uložená v hloubce 50 cm, obsahovala kromě popele a kostí ještě železnou sponu, železný fragment, dva zlomky skleněné nádoby a

hrudku pryskyřice. Pod popelnicí byly nalezeny dva železné nože a vedle urny se nacházel železný klíč (TEJRAL 1971, 76). Hrob lze datovat do druhé poloviny 2. století (DROBERJAR 2002, 193).

Nedakonice (okr. Uherské Hradiště)

V roce 1935 v poloze „Díly u Přídanky“ provedl V. Hrubý výzkum. Zjistil při něm 8 žárových pohřbů. Na této lokalitě bylo již dříve porušeno několik žárových hrobů. K tomuto celku pravděpodobně patří i jámový hrob, který obsahoval kromě přepálených kůstek masivní hlavicí bronzové výrazně členěné spony provinciálního typu a zlomek masivního nazelenalého skla (TEJRAL 1970, 169; též 1971, 76). Další jámový hrob obsahoval jinou norickou sponu a zlomek skleněné nádoby, železnou sponu a železné nákončí a spadá do 1. nebo začátku 2. století našeho letopočtu (DROBERJAR 2002, 212-213).

Skoronice (okr. Hodonín)

Před rokem 1939 byl na poli v poloze „U Vinohrádku“ rozkopán žárový hrob, který obsahoval bronzovou sponu, zlomky na kruhu točené popelnice, přepálenou pryskyřici, zohnutý nůž hliněný přeslen, skleněné korálky a tři zlomky v ruce modelované keramiky (TEJRAL 1970, 169). Datace se řadí do období kolem roku 300 nebo až do první poloviny 4. století (SKUTIL 1946, 110; DROBERJAR 2002, 295-296).

Šitbořice

V poloze „Padělky u Moutnic“ se podařilo v roce 1932 objevit pohřebiště. I. L. Červinka zde zachránil 5 žárových hrobů (TEJRAL 1971, 77). Hlavní výzkumné aktivity na lokalitě však probíhaly až v letech 1960, 1963, 1968-69. Celkem se podařilo prozkoumat 47 žárových hrobů, z toho 37 popelnicových, 9 jámových a 1 symbolický. Pohřebiště lze rozdělit na starší východní část, ze které pochází 22 hrobů, z nichž minimálně 14 hrobů lze datovat do období od konce starší do počátku mladší doby římské. V hrobech i mimo ně se vyskytují početné římské importy. Máme zde doklady chudých žárových i popelnicových hrobů, ale i bohaté hroby s římskými importy a hroby bojovníků. Mladší západní část pohřebiště vzniká pravděpodobně kolem poloviny 3. století a zaniká nejspíše v průběhu 4. století (DROBERJAR-KAZDOVA 1993, 148-149).

Švábenice (okres Vyškov)

V roce 1935 byly rozkopány žárové hroby při úpravě cesty na obecním pozemku. Byly zachráněny dvě mísovité popelnice spíše mladořímského období, bronzové spony, skleněné korálky a hliněné přesleny. Údaj o žárových hrobech na základě zjištění nových okolností (I. L. Červinka datoval nálezy do starší doby římské) nelze považovat za věrohodný (PEŠKAŘ 1962, 78).

Velatice (okr. Brno-venkov)

Pohřebiště se rozkládalo na mírném svahu v trati „Zadní půllány“. Převážná část pohřebiště byla zničena orbou. V roce 1923 I. L. Červinka zachránil několik žárových hrobů (TEJRAL 1970, 169-179). Roku 1936 daroval T. Ondráček MZM germánský hrnec a v téže roce bylo povrchovými sběry získáno 9 germánských nádob a 34 střepů, tyto sběry byly učiněny po výkopu A. Dvořáčka v již zmiňované trati (SKUTIL 1941, 179-180). V roce 1937 vykopal J. Poulík kostrový hrob orientovaný ve směru S-J. Kostra ležela na zádech s pažemi podél těla. U levé ruky měla kostěnou jehlici v dřevěném pouzdře a bronzový nůž (TEJRAL 1970, 169-170). Hrob lze datovat do druhé poloviny 1. století až počátku 2. století našeho letopočtu (DROBERJAR 2002, 355). Dalších 16 žárových hrobů a 1 kostrový bylo nalezeno v roce 1943 (TEJRAL 1970, 170) a patřily také do tohoto období (DROBERJAR 2002, 354-355). Roku 1956 se na povrchu opět objevily pozůstatky rozrušených hrobů a I. Peškař metodou dvanácti pokusných sond zjistil dalších 5 žárových hrobů (PEŠKAŘ 1959, 45).

Želetice (okr. Hodonín)

V roce 1931 na pozemku J. Müllera vykopal V. Hofman dva žárové hroby. V prvním byla vázovitá popelnice s kolínkovitým ouškem, nůž a drátěná ozdoba. V druhém se nacházela hrncovitá popelnice a dvě misky (TEJRAL 1971, 78). Přidělení milodarů k hrobům dnes není úplně jisté. Oba hroby lze datovat do druhé poloviny druhého století (BENINGER-FREISING 1933, 39; DROBERJAR 2002, 391).

7. 1. 2. Vyhodnocení metodiky výzkumu a stavu poznání pohřebišť této doby

Většina nám dnes známých významných pohřebišť byla objevena již v období mezi dvěma světovými válkami. Výzkum pohřebišť byl v období mezi dvěma světovými válkami atraktivnější záležitostí než výzkum sídlišť. Postupem času ale začali badatelé dávat více prostoru také výzkumům sídlištních lokalit, které byly bohaté na archeologický

materiál, na rozdíl od pohřebišť, kde byl nacházen materiál spíše antropologický. Většinou se jednalo o nedopálené kosti nebo popel s několika milodary (ZEMAN 1961, 177). Bohužel většinou kvůli nedostatku finančních prostředků nebyly prováděny systematické výzkumy, k těm se ve většině případů přistupovalo až v pozdějších letech.

Výjimku tvoří pohřebiště v Kostelci na Hané, které zkoumal A. Gottwald na své náklady a zabýval se mimo jiné otázkami, kterým dosud nebyla věnována pozornost. Zajímala ho početnost hrobů, rozsah porušení pohřebiště, ale také se zajímal o vnitřní uspořádání pohřebišť, horizontální stratigrafii nebo existenci žárovišť. Hledal také mateřské sídliště, které by se mohlo vztahovat k tomuto pohřebišti (viz výše) (PERNIČKA 1965, 156). Rovněž vyhodnocování získaného archeologického materiálu bylo nedostatečné, často také chyběly přesnější nálezové okolnosti. Chyběly také studie, které by se zabývaly problematikou pohřebišť a snahou dospět k obecným závěrům o této problematice, například v otázce pohřebního ritu. R. M. Pernička se pokusil roku 1965 o shrnutí dosavadních poznatků o stavu poznání pohřebišť na Moravě (PERNIČKA 1965). Většina hrobových celků nalezených do r. 1965 pocházela z doby okolo první poloviny III. století. Slaběji byly zastoupeny nálezy z I. a IV. století a nebyl nalezen žádný hrob, který by bylo možné datovat do první poloviny I. století (PERNIČKA 1965, 162-163).

7. 2. Sídliště

Pro zakládání osad byly vyhledávány polohy v blízkosti vodních zdrojů, potoků a řek. Dnes můžeme zjistit stopy sídlišť někdy na samé hranici nebo přímo v inundačním území, jindy na terasovitě zvýšených březích nebo na terénních vlnách. Osady byly obvykle budovány v nepříliš dominantních polohách na mírných svazích, které se skláněly na různé světové strany (PEŠKAŘ 1978, 58). V době římské byly na Moravě vybírány k osídlení především oblasti Dyjskosvrateckého, Dolnomoravského a Hornomoravského úvalu (PEŠKAŘ 1964, 67), které leží v teplé klimatické oblasti s převahou černozemí (ŠEDO 1991, 22).

Germánské chaty mají poměrně pestré typologické složení. Při podrobném studiu dojdeme k závěru, že převažují chaty se šestiúhelníkovým rozmístěním kúlů a jejich různé varianty (DROBERJAR 1996, 29). T. Kolník (1998, 145) dělí stavby s kúlovou konstrukcí do pěti základních typů. Stavby byly obvykle ze dřeva bez kamenné podezdívky se stěnami z kúlů a pletiva omazaného hlínou, střecha sedlová nebo stanová (ŠNEIDROVÁ 1954, 239). Co se týče rozměrů chat, zpravidla starší chaty jsou rozměrnější a v mladších dochází pozvolna ke zmenšování obytné plochy (KOLNÍK 1962, 389). Většinou se jednalo o

jednoduché objekty se spodní částí nespěšně hluboko zapuštěnou do země (PEŠKAŘ 1978, 58).

Po formální stránce můžeme rozdělit barbarské příbytky na zahloubené (polozemnicové nebo zemnicové) chaty a stavby na úrovni původního terénu (KOLNÍK 1962, 366). Podle funkce lze sídlištní objekty rozdělit na obytné domy a objekty (KOLNÍK 1998, 144) s víceméně pravidelným čtyřúhelníkovým nebo okrouhlým půdorysem (KOLNÍK 1962, 355) a ostatní objekty (KOLNÍK 1998, 144) jako jsou jámy různých tvarů, které jsou interpretovány jako zásobní jámy k uschovávání obilí nebo k ukrývání zásob, odpadové jámy nebo exploatační prohlubně (PEŠKAŘ 1978, 58-59). Sídlištní jámy mají většinou kruhovitý nebo mírně oválný půdorys (KOLNÍK 1962, 355). V této době byly budovány osady rozlehlejší ale i méně rozlehlé, můžeme tak usuzovat na základě výzkumů nebo povrchovým sběrů, které probíhaly na větší ploše. U osad rozlehlejších se pravděpodobně jednalo o osady, ve kterých kvetlo řemeslo a obchod (ŠNEIDROVÁ 1954, 227).

Nejrozsáhlejší výzkumy byly provedeny na Moravě ve Vyškově (ŠEDO 1991), Křepicích (PEŠKAŘ 1962) a Zlechově (ZEMAN 2008), v Olomouci Slavoníně a Neředíně (KALÁBEK 2005, 2006) kde se podařilo zjistit téměř celé půdorysy s desítkami až stovkami objektů. Jednotlivé sídelní a další hospodářské objekty tvořily malé skupinky po několika zahloubených chatách s okolními jámami s volnými prostranstvími uprostřed. Na volných prostranstvích se odehrával všední život germánských obyvatel (DROBERJAR 1997, 13)

Ve 2. a 3. století našeho letopočtu byla pravděpodobně na Moravě vytvořena hustá síť sídlišť (TEJRAL 2008, 67), která jsou od sebe často vzdálená pouze 2-6 km (ŠEDO 1991, 22). Tato skutečnost měla nejspíš za následek získávání většího počtu keramického materiálu, hlavně z povrchových sběrů, datovaného právě do těchto století. Naopak materiálu ze staršího a mladšího období bylo poskrovnu. E. Droberjarovi (1997, 134) se podařilo prokázat myšlenku, také díky zpracování rozsáhlých starších sídlištních souborů například z Komořan nebo Blučiny, že v nálezovém materiálu ze 2. a 3. století našeho letopočtu lze rozlišit tři fáze sídlištního vývoje, tedy stupeň B2, který klade do období před markomanskými válkami, stupeň B2/C1, který je souběžný s markomanskými válkami a stupeň C1, který následuje po těchto válkách (TEJRAL 2008, 67).

7. 2. 1. Sídliště lokality zkoumané ve 30. a 40. letech 20. století

Lysice (okr. Blansko)

Při budování náspu dálnice koncem května a počátkem června roku 1940 bylo v poloze „U dálnice“ v bývalém okrese Blansko objeveno a prozkoumáno část sídliště z doby laténské a pozdní doby římské. O prozkoumání sídliště se zasloužil zejména Ing. Hans Freising.

Dokumentace byla provedena velmi pečlivě. Získaný archeologický materiál je uložen v archivu a ve sbírkách Archeologického ústavu Moravského zemského muzea v Brně.

Na tomto sídlišti bylo nalezeno celkem 16 objektů na ploše 547 m². Do doby římské můžeme datovat objekt 1, který byl určen jako hliník a objekt 4 interpretovaný jako odpadní nebo zásobní jáma (ZEMAN 2009).

Brno-Obřany (okr. Brno-město)

V poloze „Hradisko“ jsou prokázány stopy osídlení z konce doby římské a počátku stěhování národů. Jedná se o osídlení ve výšinné poloze (TEJRAL, 1982, 48). V roce 1938 prokopal F. Adámk v poloze „Čtvrtě“ více než dva metry hlubokou jámu. V jámě se nacházely dětské kosterní pozůstatky, v ruce a na kruhu tvarovaná keramika, část skleněného poháru, železná oválná přezka, zlomek železného předmětu, hliněné přesleny a brousek. Výzkum pokračoval dále v roce 1981, kdy byla prozkoumána zahloubená chata se šestiúhelníkovitým půdorysem. Oba tyto objekty jde datovat do přelomu 4. a 5. století (JAHN 1942, 99-170, DROBERJAR, 2002, 29).

Jiřkovice (Brno-venkov)

Tato lokalita se nachází na mírném svahu v poloze „Díly“ severně od obce na levém břehu potoka Roketnice. Ve 20. letech zde bylo objeveno sídliště z mladší doby římské. V roce 1923 prokopal místní učitel Š. Přibyslavský jámu, ze které získal na kruhu točenou keramiku, polovinu přeslenu a kostěný hřeben. Poté zkoumal sídliště v letech 1925 a 1927 J. Poulík a v roce 1934 se J. Skutilovi podařilo prozkoumat pět hrnčířských pecí z pozdní doby římské. V roce 1957 objevila V. Hochmanová pouze železnou jednoduchou sponu s obdélníkovitou fasetovanou nožkou, kostěný trojvrstvý hřeben a hliněný přeslen, jinak výzkum nepřinesl žádné nové poznatky (PEŠKAŘ 1988, 113). Kolem druhé poloviny 3. století a ve 4. století (PEŠKAŘ 1988, 128) bylo v Jiřkovicích významné

centrum na výrobu na kruhu točené keramiky z jemného šedého hlinitého materiálu, občas se zdobením hřebenovými vlnicemi. Tento typ se nazývá jako tzv. jiříkovická keramika (PEŠKAŘ 1988, 115-117).

Skalice nad Svitavou (okr. Blansko)

V roce 1937 objevil D. Tichý v poloze „Nivy“ sídliště z doby římské a prozkoumal zde několik objektů. V letech 1978-1980 zde prováděl záchranné výzkumy A. Štrof zdokumentoval zbytky několika chat a větší počet jam (DROBERJAR 2002, 295).

Tvarožná (okr. Brno-venkov)

V poloze „Pod kopci“ prozkoumali v roce 1931 H. Freising a v roce 1934 J. Poulik sídlištní objekty ze starší doby římské. V roce 1933 při záchranném výzkumu byla objevena dobře zachovalá hrnčířská pec. Podle několika nálezů keramických zlomků můžeme soudit, že sloužila na výrobu germánské ručně tvarované keramiky ve 2. století (DROBERJAR 2002, 346). V roce 1934 byly získány germánské střepy z trati „Krókarty“ v opuštěné cihelně a z trati „U studýnek“. Z některého z těchto nalezišť (případně z obou) pochází 23 ks germánských střepů a 2 mísy, jedna s hákovitým křížem na dně a druhá na nožce. Tyto nálezy byly darovány místní školou bez bližších nálezových informací (SKUTIL 1941, 179).

Vícemilice (okr. Vyškov)

Naleziště se nachází na jihovýchod od Vícemilic na levém břehu řeky Litavy v cihelně Gründwaldově a jejím okolí nedaleko Bučovic. Cihelna i naleziště leží na svahu kopce 10-15 m vysoko nad údolím řeky. Poloha svahu směřuje k severu. Toto sídliště z doby římské objevil v roce 1909 A. Procházka západně od cihelny v trati „Toufarna“, do této trati zasahuje sídliště pouze částečně. Sídliště se dále rozprostírá východním a jižním směrem na trati „Přední půllány“, kde na svahovité ploše dlouhé přes 1 a půl km leží jeho největší část. Až k úpatí svahu zasahoval rybník, pravděpodobně proto bylo toto místo vyhledáváno už od paleolitu. V roce 1933 sídliště zkoumal F. Kalousek, který odkryl chatu se šestiúhelníkovitým rozmístěním kúlů v této trati. Sídliště zasahuje až do trati „Zadní padělky“ na východě. Přibližnou plochu sídliště odhadují autoři na 1,5–2 ha. (KALOUSEK-PERNIČKA 1956, 42-43; BORKOVSKÝ, NZ č.j. 549/60). Velké zásluhy při zkoumání sídliště lze připsat i M. Chleborádovi, který věnoval značnou pozornost hliníku cihelny a sbíral zde střepy ze skopávaného břehu hliníku, jež při zpracování hlíny

cihláři odhazují. Tímto způsobem se mu podařilo rekonstruovat přes 30 nádob a posbírat několik set střepů, mince, přesleny, terru sigillatu, skleněné a kamenné předměty (CHLEBORÁD-CHLEBORÁD-TLUSTÁ-ŠEBELA 2003, 29-31). V roce 1941 provádí Státní archeologický ústav výzkum, který vedl I. Borkovský. Ten prozkoumal zbytky chat, zásobní jámy a kúlové jamky. Jeho hlavním úkolem bylo zjistit rozlohu sídliště pokusnými sondami. I. Borkovský mohl zkoumat pouze parcely, které mu byly přístupné. Používal metodu vytyčení hlavní osy středem parcely od severu k jihu. Zbytek parcely byl následně rozdělen na menší plochy o velikosti 4m (BORKOVSKÝ, NZ č. j. 549/60).

F. Kalousek a R. M. Perníčka (1956, 81) datují toto sídliště na základě keramických nálezů do 2. až 3. století.

O významu výzkumu ve Vícemilicích a o bohatství nálezů se zmiňuje i E. Beninger v roce 1933 (BENINGER-FREISING 1933). Nálezy nebyly dříve zpracovány, ani jinak hodnoceny, proto se tohoto významného úkolu rozhodli zhostit badatelé Kalousek a Perníčka (1956).

7. 2. 2. Vyhodnocení metodiky výzkumu a stavu poznání sídlišť tohoto období

Výzkum sídlišť byl v období mezi dvěma světovými válkami značně podceňován, na což také badatelé (Kalousek-Perníčka 1956) upozorňovali. Badatelé se zaměřovali spíše na výzkum pohřebišť, kterých bylo v této době nalezeno poměrně velké množství (VOHRYZEK 2008, graf č. 1). Nejvýznamnějším počinem ve výzkumech sídlišťní problematiky byl průzkum sídliště Vícemilice, na kterém bylo nalezeno velké množství archeologického materiálu, nejen keramického. Od poloviny 50. let se situace zlepšila a hlavně díky I. Peškařovi se začaly podnikat systematické výzkumy a zároveň došlo k podrobnějšímu hodnocení sídliště ve Vícemilicích (KALOUSEK-PERNÍČKA 1956). O výzkum sídlišť začal být postupně stejný, ne-li větší zájem než o výzkum pohřebišť, ve kterých se nacházelo poměrně málo archeologického materiálu. Rovněž vyhodnocování výsledků ze sídlišťních lokalit začala být věnována pozornost, na rozdíl od zpracovávání pohřebišť.

Význam sídliště na katastru obce Býkovice tkví zejména v tom, že se jedná o poměrně systematický výzkum, nezvyklý na svou dobu. Ačkoli se svým rozsahem i počtem nálezů v žádném případě nemůže rovnat významnému sídlišti ve Vícemilicích, je zajímavý hlavně kvůli době realizace výzkumu v letech 1940 a 1941. Lokalita byla zkoumána hlavně amatérem H. Freisingem, poté dalšími německými badateli, podrobněji se tomuto sídlišti budu věnovat v následujících kapitolách. Nálezy z většiny ostatních

objevených nalezišť byly získávány spíše náhodně povrchovými sběry, protože na nákladnější systematické výzkumy nebyly finanční prostředky.

Hlavním cílem kapitoly 7 bylo poukázat na stav sídlištní a pohřební problematiky meziválečné doby, zároveň výčet některých uvedených lokalit dokazuje tvrzení, že byl zájem spíše o výzkum pohřebišť, než o výzkum sídlišť, kterému badatelé v této době nepřikládali takový význam. Stručný souhrn zkoumaných pohřebišť nalezneme v seminární práci S. Vohryzka (2008).

8. Metodologie zpracování lokality Býkovice

K dispozici jsem měla poměrně malý soubor nálezů, obsahující 174 ks střepevého materiálu z doby římské, z osteologického materiálu 8 ks zvířecích zubů a 2 ks zvířecích kostí. Dále 28 ks mazanice pocházejících z 3 objektů o celkové hmotnosti 818 g a polovinu hliněného závaží. Celkem je v souboru 93 ks (54%) výdutí, z toho 54 ks s výzdobou typickou pro dobu římskou a 1 ks provinciální keramiky zdobené třemi řadami drobných rýh a 38 ks nezdobených výdutí. Okrajů je 48 ks (28%), z toho 31 ks bez výzdoby a 17 ks s obvodovou rýhou, plastickou lištou či přesekávanými okraji. Dále se v souboru nachází 32 ks (18%) den a spodků nádob, z toho 2 ks zdobené a 1 kolínkovité ucho.

Z těchto čísel je zřejmé, že soubor byl skartován, zachovaly se pouze reprezentativní keramické fragmenty, případně velké fragmenty nezdobené keramiky. Počet výdutí s výzdobou typickou pro dobu římskou je tedy 59% a nezdobených výdutí 41% z celkového počtu výdutí.

Příložená databáze je vytvořena v programu Microsoft Access 2007. Vytvořila jsem pouze jednu tabulku na deskripci keramiky s názvem Býkovice. Vzhledem k tomu, že jsem měla k dispozici pouze 174 ks keramiky, malé množství osteologického materiálu a půlku hliněného závaží, přišlo mi zbytečně složité vytvářet více tabulek. Tabulka obsahuje část obecnou (identifikátor, inventární číslo, místo nálezu, číslo objektu), dále typologicko-morfologickou část (stupeň dochování, tvar okraje, tvar hrdla, tvar výdutě, tvar spodku nádoby, tvar dna, tvar ucha, výzdoba, hmotnost), část metrickou (minimální, maximální a průměrná tloušťka střepu, výška střepu, šířka střepu) a část fyzikálně-technologickou (technologie výroby, keramická hmota, příměs keramické hmoty, úprava povrchu uvnitř a vně, poznámka) (VACHŮTOVÁ 2009, 44-57). Druh keramické hmoty jsem rozdělila do kategorií dle členění D. Vachútové (2009, 56) na plavenou, jemnozrnnou (do 1 mm), drobnozrnnou (do 1,5 mm), středozrnnou (do 2 mm), zrnitou (do 3 mm), hrubozrnnou (nad

3 mm). Úpravu povrchu vně a uvnitř jsem rozčlenila pouze do kategorií hrubě modelovaný; hrubě modelovaný, hlazený; jemně modelovaný, jemně modelovaný, hlazený a jemně modelovaný, hlazený, leštěný (VACHŮTOVÁ 2009, 57). Výzdobu jsem hodnotila na základě práce E. Droberjara (1996, též 1997, 30-42).

Při popisování objektů jsem vycházela z překladu nálezové zprávy, uložené v archivu AÚ AV ČR. Kresebné vyobrazení objektů pochází z originální nálezové zprávy psané H. Freisingem roku 1940, který kreslil profily objektů. Bohužel se mi nepodařilo získat profily objektů 6 a 8, je možné, že tyto objekty byly vyobrazeny v části nálezové zprávy z roku 1940, která se nedochovala.

Přehled map, grafů, tabulek a obrázků použitých v textu je uveden v kapitole 16. Dále bude následovat přehled použité literatury a seznam zkratk použitých v práci. Na konci práce v přílohách jsou umístěny prostorové mapy zobrazující naleziště, tabulky nalezeného materiálu a fotografie osteologického materiálu.

8. 1. Mapové podklady a GIS použití v rámci práce

Mapa 1, která byla převzata z publikace T. Jandy a V. Lídla (JANDA-LÍDL 2008, 4), byla zgeoreferencována v prostředí systému ArcGIS a zobrazena společně s obrysovou vrstvou České republiky.

Mapa 2 obsahuje mikroregion Lysicko-Kunštátský (označen modrou barvou) a všechny archeologické lokality bývalého okresu Blanska z doby římské zanesené do databáze SAS. Při vytváření mapy byl zohledněn fakt, že ústřední lokalitou výzkumu je právě obec Býkovice, která leží až na samém okraji mikroregionu. Z tohoto důvodu jsou v mapě zaneseny i lokality v přibližné vzdálenosti 7 až 8 km, které do mikroregionu již nepatří. Jako podkladová vrstva je zde použit digitální výškopisný rastr, vypočítaný na základě vrstevnicových dat poskytnutých Českým zeměměřičským a katastrálním úřadem (digitální geografický model území ČR ZABAGED). Názvy lokalit přiřazené k jednotlivým číslům, jsou uvedeny v tabulce (Tab. 1).

Mapa 3, na které je trojrozměrné zobrazení digitálního elevačního modelu v rámci Českomoravské vrchoviny a Lysické sníženiny je vytvořena rovněž s cílem zpřehlednit výškopisné polohy jednotlivých lokalit v reliéfu krajiny.

Mapa 4 zobrazuje blanenský okres se sítí jeho vodních toků, podklad je stejný jako v případě Mapy 2, přímo pro vodní toky pak byla použita volně dostupná databáze vodních toků DIBAVOD, která je volně ke stažení (www.dibavod.cz).

9. Vyhodnocení nově získaných poznatků z katastru obce Býkovice

9. 1. Historie bádání lokality Býkovice

Na katastru obce Býkovice byly objeveny nálezy ve dvou polohách, sice v poloze „Příčníky“ a dále v poloze „Podnivčí“.

Už v roce 1888 se podařilo v trati „Příčníky“ objevit K. J. Maškovi střepy z popelnic a dva bronzky, mimo jiné postranice k uzdě, nálezy jsou datovány do halštatu (SKUTIL 1931, 52).

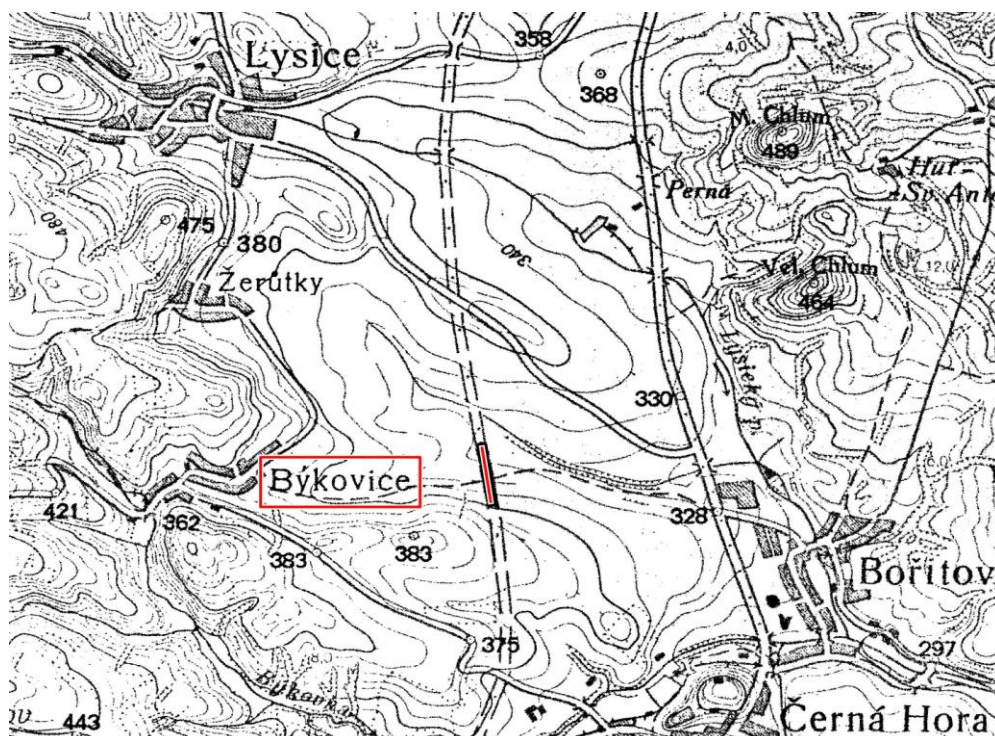
Na konci roku 1972 a na začátku roku 1973 prováděl A. Štof povrchové sběry na rozsáhlé sídlištní ploše severovýchodně od Býkovic v trati „Příčníky“. Tato trať se nachází mezi Žerůteckým potokem a úžlabinou zvanou Louky. Byly nalezeny střepy z neolitu, konkrétně volutová keramika, a zlomky hlazených kamenných nástrojů a sílexy. Největší počet střepů byl nalezen z doby lužické kultury. Máme doklady ze starolužických okřínů, osudí, mís i drobnější keramiky. Několik střepů je možné zařadit také do středního (slezského) období. Při stavbě dálnice byly zaznamenány sídlištní objekty pravděpodobně také z období lužické kultury v poloze „Příčníky“, která přeťala trať dálnice (NEKVASIL 1974, 116-117). V roce 1974 procházel A. Štof tuto plochu znovu. Při tomto povrchovém průzkumu se dalšími nálezy potvrdilo osídlení již z doby neolitu, dále se objevily nálezy z mohylové kultury a nejvíce střepů pochází z osídlení lidem lužických popelnicových polí. Osídlení v trati „Příčníky“ není omezeno pouze na starolužické a střední (slezské) období, ale našlo se zde i několik střepů, které můžeme datovat do pozdějšího osídlení. Osídlení přímo z doby římské zde zatím potvrzeno nebylo (NEKVASIL 1975, 94).

Poprvé byla lokalita zkoumána v souvislosti s výstavbou tzv. Hitlerovy dálnice roku 1940 v trati „Podnivčí“. V listopadu roku 1939 zde proběhl povrchový průzkum, vedený H. Freisingem, při kterém bylo nalezeno množství fragmentů ručně vyráběné keramiky hlavně z mladší doby bronzové nebo halštatu (FREISING 1940, NZ č.j. 1458/90, 16). Poté se v letech 1940 a 1941 přikročilo k výzkumu, jehož vyhodnocení pro dobu římskou je cílem této práce. Dobu laténskou na tomto sídlišti zpracoval Miloš Čižmář (2003).

9. 2. Naleziště v Býkovicích v poloze „Podnivčí“

Naleziště je situováno na mírném půdním prahu mezi Býkovickým a Žerůteckým potokem (FREISING 1940, NZ č. j. 1458/90, 16).

Nálezy jsou uloženy v krabicích označených číslem metru dálnice, ze kterého pocházejí. Naleziště bylo zkoumáno v letech 1940 a 1941 Hansem Freisingem, Wilhelmem Titzem a Gustavem Königem.

Mapa 4 Poloha výzkumu na mapě 1:50 000

9. 3. Způsob vyměření naleziště a metodika výzkumu lokality

Dálnice měla být vedena z Wroclawi do Vídně, tedy ve směru S-J. V tomto směru bylo naleziště označeno metry dálnice a tento systém byl aplikován na celou trasu dálnice. Obec Býkovice má nejsevernější polohu v metru 482 800 a nejjižnější 483 890. Na katastru obce Býkovice se tedy rozkládá sídliště o celkové ploše zhruba 1 km. Středem předpokládané trasy dálnice je vedena hlavní osa, která zároveň naznačuje střed naleziště, zhruba v již zmiňovaném severojižním směru. Kolmo na hlavní osu navazuje vedlejší osa, která rozděluje naleziště na západní a východní část a je rozdělena po 1 m západním i východním směrem (MATALOVÁ 1973, 3).

Lokalita byla zkoumaná od hlavní středové osy směrem na východ a na západ. V rozsahu polohy nálezů z doby římské byla zkoumána na východ do vzdálenosti 26 m od hlavní osy na západ do vzdálenosti 28 m od hlavní osy. Uplatňoval se zde pravděpodobně systém zkoumání od předpokládaného středu sídliště do stran. Byly prováděny také

pokusné sondy, které zjišťovaly celkovou velikost sídliště (FREISING 1940, NZ č. j. 1458/90).

9. 4. Nálezová zpráva

Do této zprávy se zpravidla shrnuje dokumentace a evidence terénního výzkumu a měla by obsahovat primární dokumentaci, tzn. dokumentaci, která se provádí přímo v terénu a zahrnuje například popis terénní situace, fotografie terénu apod. Tato zpráva nemusí obsahovat sekundární dokumentaci, jako je například katalog nálezů, protože tu lze pořídit dodatečně nebo paralelně. Je to dokument na úrovni dat, nemusí zde být interpretace ani datace (NEÚSTUPNÝ 2007, 92-93).

V případě lokality Býkovice byla zpráva psána velmi pečlivě poměrně dobře čitelným kurentem. K dispozici jsem měla překlad, který je uložený v archivu AÚ AV ČR v Brně a který provedla J. Dostálová. Originál je uložen v MZM ve složce č. 15. Zprávu psal Hans Freising, vedoucí výzkumu. Celkem obsahuje 55 listů a 4 plány. Nálezy z doby římské jsou situovány od metru 483 142-144/západně 24-26 do metru 483 098-102/východně 22-24. Povrchové nálezy pocházejí z metru 483 088. Formát nálezové zprávy je následující: na úvodní straně ke každému dni je číslo stránky umístěno vpravo listu nahoře, uprostřed je napsáno datum a případně název pracovního dne, vpravo nahoře počet pracovníků a počet pracovních hodin. Dále je list rozdělen na dva sloupce, ve sloupci vlevo jsou zaznamenány kilometry dálnice a metry na východ nebo západ od výchozí osy a v pravém sloupci je popis půdy, nálezů, případně objektů. Na dalších pokračujících listech téhož dne je datum umístěno vlevo nahoře a je připsáno číslo listu (FREISING 1940, NZ č. j. 1458/90).

10. Popis objektů

10. 1. Objekt 2

Popis objektu

Objekt 2 zasahuje plochu od kilometru 483, 120 - 483, 124 východně od hlavní osy ve vzdálenosti 20 – 24 m. Na kilometru 483, 122 - 483, 124 východně 22 – 24 m byla objevena odpadní jáma s příkrými stěnami a rovným dnem. Hluboká byla 1 m. Jáma samotná je datována do pozdní doby laténské, ale v horních polohách se našly střepy z doby římské. Je zde velmi černá půda, pod kterou se nacházela žlutá jílovitá zemina. Na kilometru 483, 120 - 483, 122 východně 22 – 24 tato jáma pokračuje a v rohu směrem na

483, 122 483, 122

22 24

1:20

gelber Löss
Kügel

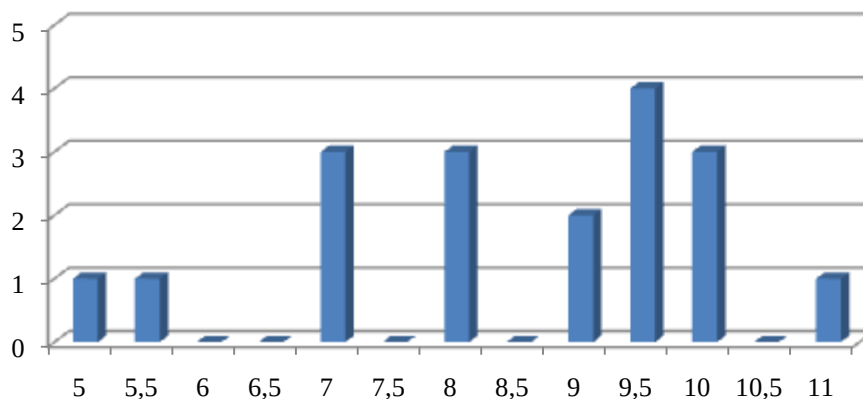
Popis nálezů

V objektu 2 byly nalezeny zlomky dvou zvířecích kostí a zvířecí zuby, konkrétně ramenní kost neurčeného zvířete, druhá kost neurčitelná, dále řezáky neurčeného zvířete a stoličky sudokopytníků – koně a jelena (Obr. I).

Nejvýznamnější úlohu měl v době římské skot. Z ostatních domácích zvířat měli velké zastoupení hlavně prase domácí, koza a ovce. Dále se nachází poměrně hojný počet kostí koně a psa (KRATOCHVÍL 1980, 53).

Z volně žijících druhů máme kosterní doklady hlavně pro jelena, srnce a zajíce (KRATOCHVÍL 1980, 53).

Histogram průměrné tloušťky střepů z objektu 2

Graf 1 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 2

Mazanice

Z objektu 2 pochází celkem 9 ks mazanice o celkové hmotnosti 170 g (Tab. IV). Všechny fragmenty měly světle oranžovou barvu. 8 fragmentů je ze středně kompaktního materiálu a je středního výpalu. Zbývající fragment je z málo kompaktního materiálu, hodně se drolí a jsou v něm patrné příměsi, výpal je spíše slabý. Uvedené fragmenty spadají do skupin F a G dle členění M. Sotákové (2007, 38). Z toho 8 fragmentů patří do skupiny G, vzhledem k faktu, že nenese žádné znaky konstrukčních prvků. Zbývající 1 fragment by se dal zařadit do skupiny F, protože jeho vnější strana je hlazená.

Hliněné závaží

Hliněná závaží slouží pro napínání svislých vláken tkalcovského stavu (ZEMAN 2008, 101). Nálezy pocházejí výhradně ze sídlištního prostředí (PEŠKAŘ 1964, 608). V tomto objektu byla nalezena půlka hliněného závaží (Tab. 1:6). Má tvar komolého jehlanu se zaoblenými hranami. Prostředkem je veden vodorovný otvor. Šířka podstavy činí 90 mm, výška závaží je 110 mm. Závaží jehlanovité tvaru pochází ze sídliště z Tvarožné (PEŠKAŘ 1964, Tab. 157:7). Další analogie můžeme najít ve Vlčnově-Dolním

Němčí chatě 010, kde bylo nalezeno 14 ks závaží převážně kuželovitého typu nebo v Křepicích v objektu 1 (PEŠKAŘ 1964, Tab. 88:1, 5-8), v tomto případě se možná jednalo o tkalcovskou dílnu (DROBERJAR 1988, 56). Dále ve Zlechově, kde se dochovalo 28 ks závaží nebo jejich fragmentů (ZEMAN 2008, 101).

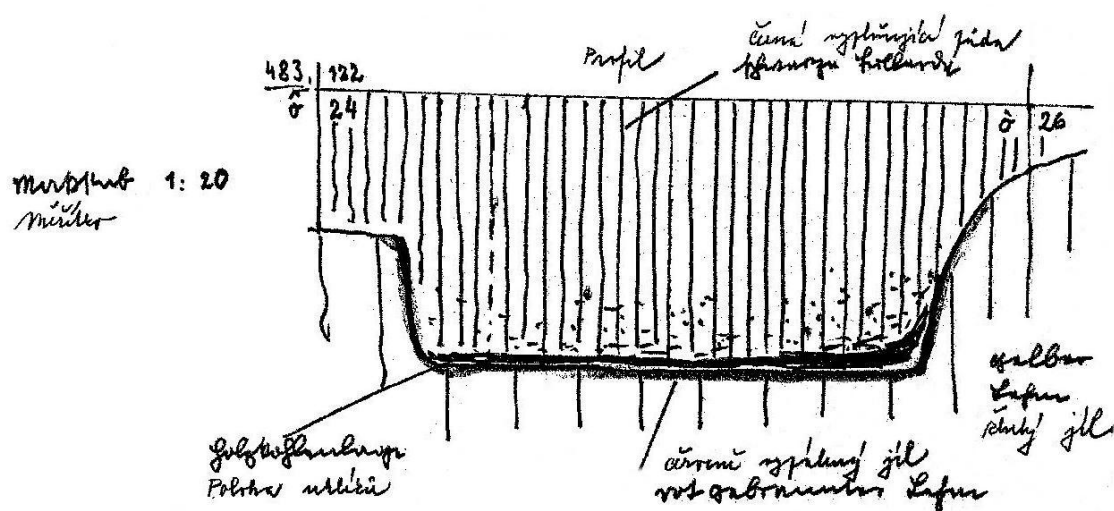
Datování

Datování je možné pouze na základě nalezených keramických fragmentů, resp. výzdoby na nich. Datování těchto nálezů by mohlo spadat do stupňů B2 a přelomu stupně B2/C1 na základě nálezů přesekávaných okrajů, které se objevuje od 2. poloviny 2. století (PERNIČKA 1966, 132), dále dle trojúhelníkové výzdoby typické pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70-71). Výzdoba čokovitými vrypy se vyskytuje ve stupni B2 a B2/C1, jako intruze se objevuje i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71) a hřebenová výzdoba datovatelná spíše do stupně B2 (ZEMAN 1999, 118).

10. 2. Objekt 3

Popis objektu

Tento objekt je situován na kilometru 483, 120 - 483, 124 východním směrem od hlavní osy ve vzdálenosti 24 – 26 m. Na kilometru 483, 122 - 483, 124 východně 24 – 26 m byla objevena odpadní jáma o hloubce 0, 75 m se svislými stěnami a rovným dnem. Datována je do pozdního laténu a v horní poloze se opět vyskytly germánské střepy. Na kilometru 483, 120 - 483, 122 byla odkryta druhá polovina této jámy, z jejíhož rovného dna pochází ručně vyráběný germánský střep. Jinak zde bylo nalezeno množství červeně vypáleného jílu, které bylo promícháno s vyplňující půdou. Na dně bylo nalezeno i množství uhlíků (FREISING 1940, překlad NZ č.j. 1458/90, 14).

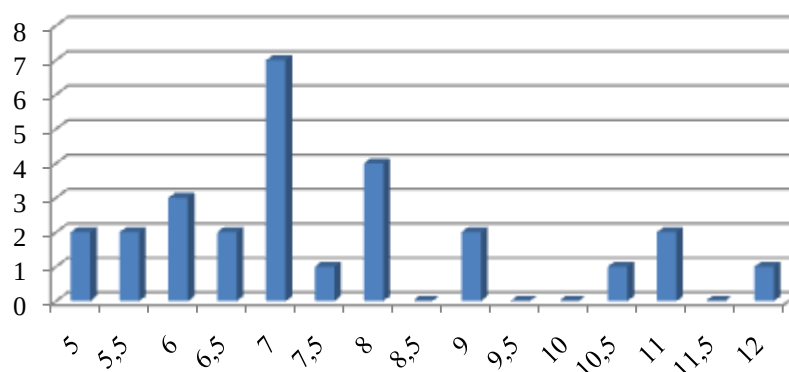

Obr. 4 Profil objektu 3 na kilometru 483 122 východně 24-26 m (podle Freising NZ č. j. 1458/90, uloženo v archivu MZM, složka č. 15)

Popis nálezů

Z objektu 3 pochází 27 ks střepového materiálu z doby římské, z toho 3 ks (11%) okraje a 4 ks (15%) den. Dna a spodky nádob jsou nezdobené. Jeden fragment okraje je zdoben záseky (Tab. 2:5) a druhé dva jsou nezdobené. 13 ks (48%) fragmentů výdutí je zdobených. Výzdobu tvoří vodorovné rýhy (Tab. 2:8, 17), šikmé rýhy (Tab. 2:16), výzdoba ozubeným kolečkem (Tab. 2:20), obloučky z několikanásobných rytých linií (Tab. 2:12, 15), nehtové vrypy (Tab. 2:14), vodorovné a šikmé rýhy (Tab. 2:19), rýhy tvořící trojúhelníkový motiv (Tab. 2:13), svislé a šikmé rýhy (Tab. 2:10), mřížkování (Tab. 2:9) a důlky (Tab. 2:11). 7 ks (26%) je nezdobených a z neurčených nádob. Všechny fragmenty jsou tvarovány v ruce. Z histogramu (Graf 2) je patrné, že nejvíce keramických fragmentů má průměrnou tloušťku mezi 6-8 mm. V tomto objektu byly nalezeny fragmenty jak hrubší užitkové keramiky, tak i jemnější stolní keramiky s keramickou hmotou jemnozrnnou, drobnozrnnou a středozrnnou (Tab. II).

Histogram tloušťky střepů z objektu 3

Graf 2 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 3

Mazanice

Z objektu 3 pochází 12 ks mazanice o celkové hmotnosti 363 g (Tab. IV). Barva těchto fragmentů je světle oranžová. U jednoho fragmentu mírně přechází do tmavší oranžové. Materiál u 10 fragmentů je s příměsí a snadno se drolí, proto jsem ho zařadila do skupiny málo kompaktní. Výpal je zde také spíše slabý. U zbývajících dvou fragmentů je materiál středně kompaktní a výpal také střední. Devět fragmentů nenese žádné stopy konstrukčních prvků, proto jsem je zařadila do skupiny G. Zbylé 3 fragmenty náleží do skupiny F, u jednoho se objevuje polokruhovitá hlazená vnější strana, u zbylých dvou hlazená vnější strana.

Datování

Datování je možné pouze na základě nalezených keramických fragmentů, resp. výzdoby na nich. Opět se vyskytuje přesekávání okraje, typické pro nádoby od 2. pol. 2. století (PERNIČKA 1966, 132), dále výzdoba trojúhelníkovými vrypy typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70). Výzdoba ozubeným kolečkem, kterou lze zařadit spíše do stupně C1 (DROBERJAR 1996, 71), důlky, které se vyskytují ve stupni B2, B2/C1 a jako intruze i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71-72). Výzdoba několikanásobnými rytými liniemi se vyskytuje ve stupni B2 a ve stupni B2/C1 (DROBERJAR 1996, 71-72, týž 1997 66-67). Výzdoba různými rytými kombinacemi rýh se objevuje dle E. Droberjara většinou ve stupni B2 (datováno na základě datování objektů s obdobnou výzdobou). Vzhledem k těmto faktorům bych nálezy z objektu 3 datovala spíše do stupně B2 až B2/C1.

10. 3. Objekt 6

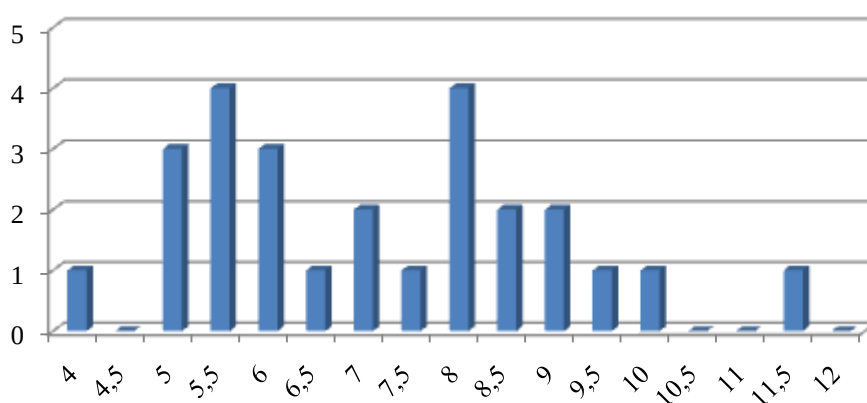
Popis objektu

Tento objekt se nachází na kilometru 483, 100 - 483,102 východně 22 – 24 m. Jedná se o oválnou mělkou odpadní jámu se svislými stěnami a rovným dnem. Hluboká je 0, 15 m. Na délku má 1, 85 m a je široká 1, 40 m (FREISING 1940, překlad NZ č. j. 1458/90, 7).

Popis nálezů

Z objektu 6 pochází 26 ks střepového materiálu z doby římské, z toho 9 ks (35%) okrajů, 3 ks (12%) den a spodků nádob, 5 ks (18%) nezdobených střepů a 9 ks (35%) zdobených fragmentů. Dva spodky nádob jsou zdobeny nehtovými vrypy (Tab. 3:9, 10), třetí je nezdobený. V tomto objektu byly nalezeny tři okraje misek se zataženým okrajem, 2 ks okrajů jsou zdobeny vodorovnou rýhou (Tab. 3:3, 4) a zbylé 4 ks jsou nezdobené. Výzdobu výdutí tvoří nehtové vrypy (Tab. 4:5), motiv „rybích šupin“ (Tab. 4:10), vodorovné rýhy (Tab. 4:3), nepravidelné vrypy (Tab. 4:7, 11), vodorovné a šikmé rýhy (Tab. 4:6, 9), několikanásobná vlnice (Tab. 4:2), důlky (Tab. 4:4, 8). Všechny nalezené fragmenty jsou tvarovány v ruce. Z histogramu (Graf 3) vidíme, že průměrná tloušťka střepů je mezi 5-8 mm, což svědčí o přítomnosti hrubší užitkové keramiky i jemnější stolní keramiky v tomto objektu. Převažuje zde keramická hmota středozrná (Tab. II).

Histogram průměrně tloušťky střepů z objektu 6

Graf 3 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 6

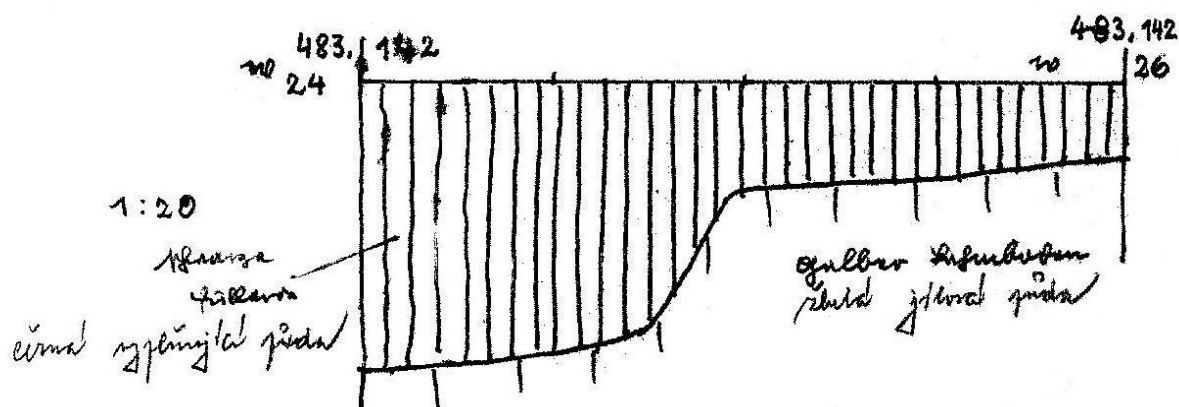
Datování

Datování je možné pouze na základě nalezených keramických fragmentů, resp. výzdoby na nich. Motiv tzv. „rybích šupin“ je typický spíše pro stupeň B2 (ZEMAN 1999, 118), důlky se vyskytují ve stupni B2, B2/C1 a jako intruze i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71-72), hřebenová výzdoba typická spíše pro stupeň B2 (ZEMAN 1999, 118). Výzdoba nepravidelnými vrypy se objevuje ve stupni B2 i B2/C1 (DROBERJAR 1996, 69-70). Výzdoba různými rytými kombinacemi rýh se objevuje dle E. Droberjara většinou ve stupni B2 (datováno na základě datování objektů s obdobnou výzdobou). Objekt 6 na základě nalezených keramických fragmentů datují spíše do stupně B2.

10. 4. Objekt 7

Popis objektu

Tento objekt se jako jediný z objektů datovaných do doby římské nachází západním směrem od hlavní osy. Konkrétně na kilometru 483, 138 - 483, 144 západně 20 – 26 m, v tomto prostoru byly nacházeny germánské střepy. Na kilometru 483, 142 - 483, 144 západně 20 – 22 m se nachází východní část jámy, která je datována do doby římské. Maximální hloubky je 0, 6 m. Opět je zde černá vrstva půdy na žlutém jílovém podkladu. Na kilometru 483, 138 - 483, 140 západně 24 – 26 m je jáma hluboká 0, 55 cm a směrem ke kilometru 138 se zvyšuje, její hloubka zde činí 0, 3 m. Na kilometru 143, 140 - 483, 142 západně 20 – 22 m je tato odpadní jáma částečně narušena drenážním příkopem. Západní část jámy se nachází na kilometru 483, 140 - 483, 142 západně 24 – 26 m a její hloubka zde dosahuje až 0, 85 m. Jáma dále pokračuje na kilometru 483, 140 - 483, 142 severovýchodně 22 – 24 m. Zde se opět objevuje velmi černá půda, která ale přechází do šedé, která je u dna promísena se žlutou jílovou půdou. Nálezy se v celém objektu nacházely hlavně v horní vrstvě vyplňující hlíny (0, 20 m). Ojedinelé se vyskytovaly nálezy i ve větších hloubkách. Východní část jámy má průměrnou hloubku 0, 30 – 0, 60 m, západní část je hluboká až 0, 95 m. Příčně přes pole vede drenážní příkop (FREISING 1940, překlad NZ č. j. 1458/90, 25-27).

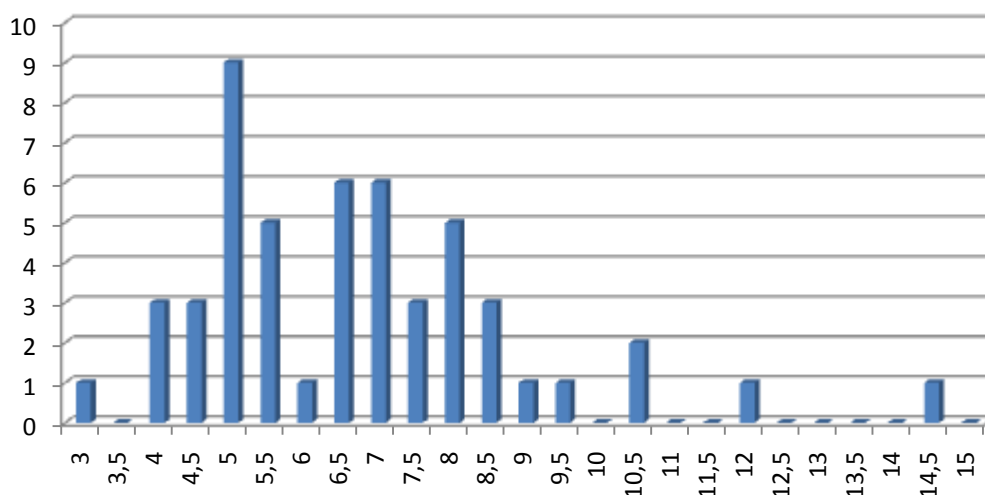
Obr. 5 Profil objektu 7 na kilometru 483 142, západně 24-26 m (podle Freising NZ č. j. 1458/90, uloženo v MZM, složka č. 15)

Popis nálezů

V objektu 7 bylo nalezeno celkem 51 ks střepového materiálu z doby římské, z toho 1 kolínkovité ucho (Tab. 8:8), jehož analogii můžeme najít ve Vlčnově-Dolním Němčí (PERNIČKA 1966, Tab. LXIII:21), Dubňanech (PERNIČKA 1966, Tab. LXIII:23) nebo Hrubčicích (PERNIČKA 1966, Tab. LXIII:25), Dubňanech (PEŠKAŘ 1964, Tab. 27:8). Ucha byla obvykle vymodelována samostatně a pak přilepována pomocí řídké kašovitě hlíny nebo i zasazována koncovými čepy (PERNIČKA 1966, 132). Dále 11 ks (21%) den a spodků nádob, 13 ks (27%) okrajů, 14 ks (28%) zdobených fragmentů výdutí a 10 ks (20%) nezdobených fragmentů a 2 ks (4%) provinciální keramiky. Spodky nádob a dna jsou bez výzdoby, na 1 ks dna se objevuje úprava na vnější straně (Tab. 7:6), nejedná se ale pravděpodobně o rytou značku, ale spíše stopu po technologickém procesu při výrobě nádoby, 3 ks okraje jsou bez výzdoby, na 2 ks se objevuje přesekávaný okraj (Tab. 7:1, 3), na 3 ks se objevuje obvodová rýha (Tab. 5:2, 3, Tab. 8:3), na 2 ks plastické žebro (Tab. 5:4, Tab. 8:2), na 2 ks se objevuje na výdutí výzdoba nehtových vrypů (Tab. 6:2, 3) a zbylé 4 ks jsou bez výzdoby. Z toho 6 ks okrajů patří miskám, z toho jedné misce se zataženým okrajem. Výdutě jsou zdobeny motivem „rybích šupin“ (Tab. 9:9), nehtovými vrypy (Tab. 9:4, 6, 7), nehtovými vrypy a obvodovou rýhou (Tab. 9:1, 5), ozubeným kolečkem (Tab. 8:9), trojúhelníkovými záseky (Tab. 8:11), kvadratickými vrypy (Tab. 8:10), vodorovnými a šikmými rýhami (Tab. 9:2), plastickým žebrem (Tab. 9:8) a důlky (Tab. 8:4, Tab. 9:3). V tomto objektu se objevuje kvalitní domácí germánská stolní keramika tvarovaná v ruce. Také se zde našly 2 ks žluto-oranžové plavené na kruhu vyráběné nezdobené provinciální keramiky. V tomto objektu je zřejmé (Graf 4), že zde bylo nalezeno poměrně velké množství jemnější stolní keramiky. Keramická hmota je hlavně středožrná, velké

fragmentární zastoupení mají však i kategorie jemnozrné a drobnozrné keramické hmoty (Tab. II).

Histogram průměrné tloušťky střepů z objektu 7

Graf 4 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 7

Datování

Datování je možné pouze na základě nalezených keramických fragmentů, resp. výzdoby na nich. Opět se objevuje přesekávání okraje typické pro nádoby z doby římské od 2. poloviny 2. století (PERNIČKA 1966, 132). Výzdoba různými rytými kombinacemi rýh se objevuje dle E. Droberjara většinou ve stupni B2 (datováno na základě datování objektů s obdobnou výzdobou). Motiv tzv. „rybích šupin“ je typický spíše pro stupeň B2 (ZEMAN 1999, 118), výzdoba plastickými lištami, pásy, různými plastickými prvky a ojedinělá plastická výzdoba je typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70-71). Výzdobu ozubeným kolečkem lze výzdobu zařadit do stupně C1 (DROBERJAR 1996, 71). Výzdoba trojúhelníkovými vrypy je typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70). Výzdoba důlky se vyskytuje opět ve stupni B2, B2/C1 a jako intruze i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71-72). Kvadratické vrypy se objevují převážně ve stupni B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70). Na základě uvedených datování jednotlivých nálezů bych tento objekt zařadila do stupňů B2 až B2/C1.

10. 5. Objekt 8

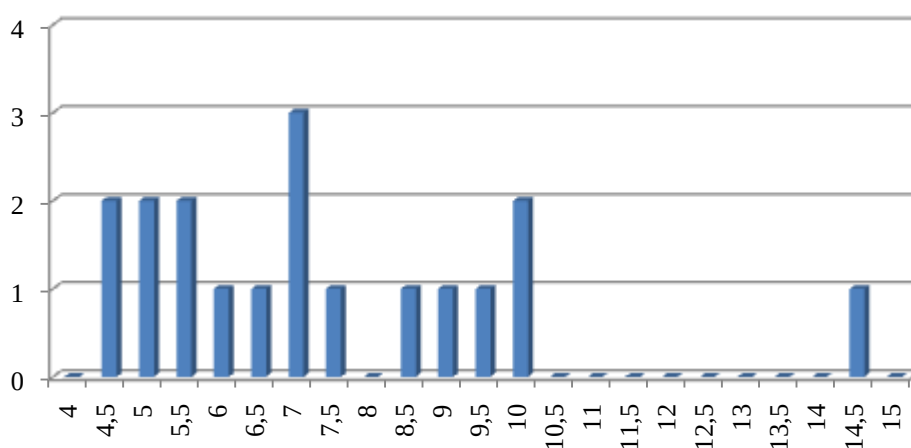
Popis objektu

Objekt je situován na kilometru 483, 079 - 483, 082 východně 22 – 25 m. Jedná se o velkou jámu oválného tvaru se šikmými stěnami a vypouklým dnem. V nejhlubším místě má 0, 27 m a její datování je do doby laténské. Tato jáma byla patrně objevena s malou mělkou jámou o hloubce pouhých 0, 12 m a průměru 1, 5 m, která se po straně připojuje k velké jámě. V malé jámě bylo nalezeno několik střepů nádob, patrně z doby římské (FREISING 1940, překlad NZ č. j. 1458/90, 7).

Popis nálezů

Z objektu 8 pochází 18 ks střepového materiálu z doby římské, z toho 4 ks (22%) nezdobených okrajů z neurčitelných nádob, 3 ks (17%) den a spodků nádob, 3 ks (17%) den, 1 ks výdutě zdobený nehtovými vrypy (5%) (Tab. 9:8), 6 ks (34%) nezdobených fragmentů keramiky a 1 ks (5%) jemně plavené zdobené třemi řadami jemných krátkých šikmých rýh žluto-oranžové provinciální keramiky, tvarované na kruhu (Tab. 9:7). Zbylé fragmenty germánské provenience jsou tvarovány v ruce. Z histogramu je zřejmé (Graf 5), že průměrná tloušťka fragmentů byla od 4,5 do 10 mm. V objektu převládala hrubší užitková keramika, ale vyskytla se i jemnější stolní keramika. V objektu 8 převažuje středo-zrná keramická hmota (Tab. II).

Histogram tloušťky střepů z objektu 8

Graf 5 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 8

Mazanice

Z objektu 8 pochází 7 ks mazanice o celkové hmotnosti 285 g (Tab. IV). Všechny fragmenty mají opět světle oranžovou barvu, která ve dvou případech přechází téměř do šedé. Materiál je středně kompaktní a výpal je střední. Všechny fragmenty lze zařadit do skupiny G, protože ani na jednom nejsou patrné stopy po konstrukčních prvcích.

Datování

Datování je možné pouze na základě nalezených keramických fragmentů, resp. výzdoby na nich. Bohužel v tomto objektu byla nalezena pouze žluto-oranžová provinciální keramika a fragment s výzdobou nehtovými vrypy, ani jeden z těchto prvků není vhodný pro bližší časové zařazení nálezů z doby římské.

10. 6. Povrch

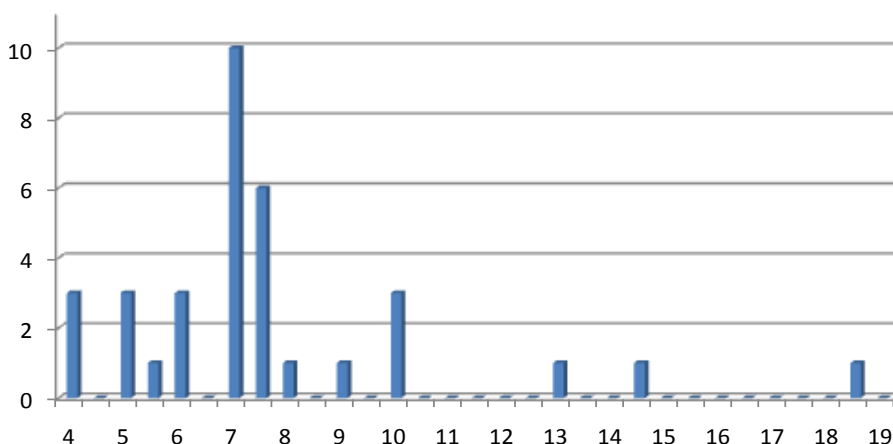
Nálezy germánské keramiky pocházejí z kilometru 483, 088 směrem na východ od hlavní osy konkrétně 3. 5. 1940 (FREISING 1940, překlad NZ č. j. 1458/90, 7).

Popis nálezů

Z povrchového sběru pochází celkem 34 ks střepového materiálu z doby římské, z toho 13 ks (38%) okrajů, 6 ks (18%) den a spodků nádob a 15 ks fragmentů výdutí, z toho 12 ks (35%) s výzdobou a 3 ks (9%) bez výzdoby. 1 ks okraje je zdoben přesekáváním a na výdutích se objevují klínovité vpichy (Tab. 11:2), na dalších dvou nepravidelné rýhy (Tab. 11:4) a svislé rýhování (Tab. 11:3). Spodky nádob a dna jsou bez výzdoby. Objevuje se zde i cedník (Tab. 12:4). Cedníky jsou nádoby s perforovanými stěnami nebo dnem, perforovanými stěnami i dnem a bez dna. Cedníky sloužily ke zpracování mléka, k výrobě sýrů, na lisování ovoce, příp. pro jiné účely. V moravském prostředí je nejčastějším tvarem cedníků mísovitý tvar (PEŠKAŘ 1964, 243-248) a jejich výskyt je obvyklý na sídlištích od starší doby římské (ZEMAN 2008, 90). Můžeme ho najít jak na sídlištích starší doby římské, například z Vícemilic, tak i na sídlištích mladší doby římské, například ze sídliště v Brně-Starém Lískovci (VÍCHOVÁ 2002, 284), kde se objevily dva tvary cedníků – mísovité (obr. 8:3, 16:4) a bez dna (obr. 9:1), i na sídlištích pozdní doby římské například ve Zlechově (ZEMAN 2008) nebo Vlčnově-Dolním Němčí (ZEMAN 2003-2004). Výzdobu výdutí tvoří ojedinělé a zvláštní vrypy (Tab. 12:8), trojúhelníkové vrypy (Tab. 12:12, 13) a nehtové (Tab. 12:14) a kvadratické vrypy (Tab.

12:11), nepravidelné vodorovné rýhy (Tab. 12:7), vodorovné a šikmé rýhy (Tab. 12:9), ozubené kolečko (Tab. 12:15, 16) a obloučky z několikanásobných rytých linií (Tab. 12:10). Na povrchu (Graf 6) převládala hrubší užitková keramika. Na povrchové nálezy bylo použito nejvíce středozrnné keramické hmoty (Tab. II).

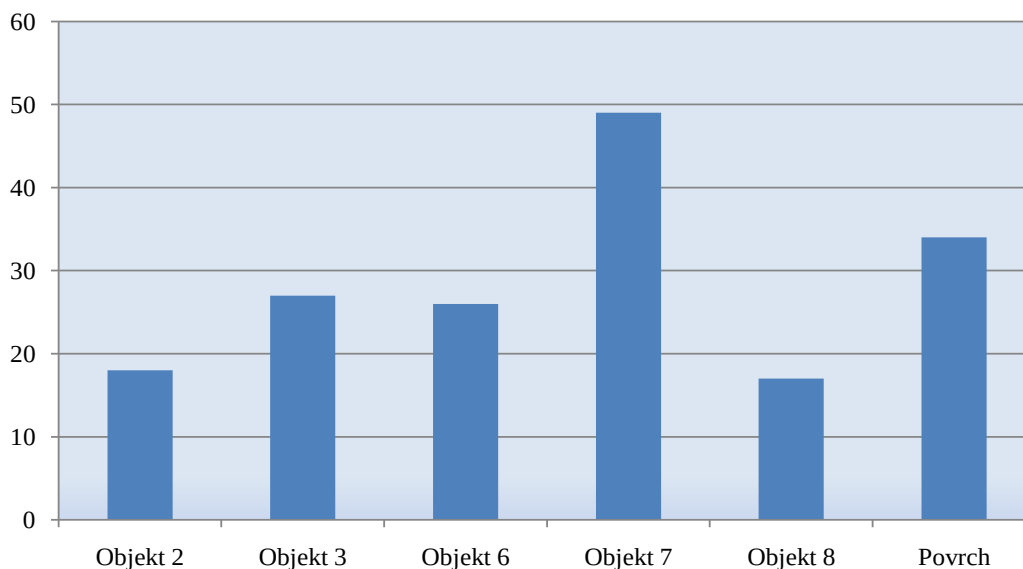
Histogram tloušťky střepů z povrchu

Graf 6 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z povrchu

Datování

Datování je možné pouze na základě nalezených keramických fragmentů, resp. výzdoby na nich. Objevuje se přesekávání okraje, které je typické pro 2. pol. 2. století (PERNIČKA 1966, 132), čočkovité vrypy se vyskytují ve stupni B2 a B2/C1, jako intruze se objevuje i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71), kvadratické vrypy se objevují převážně ve stupni B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70), výzdobu ozubeným kolečkem zařadit do stupně C1 (DROBERJAR 1996, 71), trojúhelníková výzdoba je typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70). Výzdoba různými rytými kombinacemi rýh se objevuje dle E. Droberjara většinou ve stupni B2 (datováno na základě datování objektů s obdobnou výzdobou). Nálezy z povrchu lze datovat do všech třech stupňů, tedy B2, B2/C1 a C1. Převahu v počtu nálezů má ale stupeň B2/C1.

Graf 7 Zastoupení domací v ruce modelované keramiky v jednotlivých objektech

10. 7. Vyhodnocení sídlištních objektů

Všechny objekty z doby římské byly vyhodnoceny jako odpadní jámy. Pravděpodobně to nebyla jejich primární funkce, protože odpadní jámy nebyly záměrně vyhlubovány. Dříve než se staly odpadními jámami, sloužily pravděpodobně jako exploatační nebo zásobní jámy. Exploatační jámy vznikaly vybíráním hlíny potřebné na vymazávání stěn a podlahy, obvykle mívají nepravidelný oválný tvar. Zásobnicové jámy sloužily na uchovávání potravin a obilí, obvykle mají lahvovitý nebo kónický se rozšiřující tvar (KOLNÍK 1962, 391-392). Odpadní a zásobní jámy tvoří nejpočetnější typ zahloubených objektů na římských sídlištích (ZEMAN 2008, 61). Hlubší jámy byly využívány spíše jako zásobnice, mělčí plnily spíše odpadní funkci (HRUBÝ 1967, 644). Bohužel na tomto sídlišti nebyl objeven žádný obytný objekt, který by bylo možné datovat do doby římské.

11. Analýza výzdoby keramických tvarů

Vzhledem k tomu, že se výzdoba na keramických tvarech z jednotlivých objektů opakuje, rozhodla jsem se pro ni vyčlenit pro lepší přehlednost samostatnou kapitolu.

Nejdříve se budu zabývat výzdobou okrajů. V objektech 2 a 7 se objevuje **přesekávání okrajů** s výzdobou výdutě nehtovými vrypy (Tab. 1:3, Tab. 6:2, 3), podobné analogie je možné najít například v objektu 47 z Blučiny (DROBERJAR 1997, Taf. 23:1), v Komořanech, chata Z-11 (DROBERJAR 1997, Taf. 40:1), v Křepicích, chatě XI (DROBERJAR 1997, Taf. 88:5). Dále se v objektu 2 objevuje přesekávání okrajů a zdobení výdutě důlky (Tab. 1:1), příbuznou analogii je možné najít v Hruškách, chata IV (DROBERJAR 1997, Taf. 31:7), v Křepicích, chata I (DROBERJAR 1997, Taf. 2:5). Z nálezů na povrchu se vyskytuje přesekávaný okraj a zdobení výdutě kvadratickými vrypy (Tab. 11:2), podobnou analogii je možné najít na v Křepicích chatě XI (DROBERJAR 1997, Taf. 89:8). V mém souboru se objevuje keramika s přesekávanými okraji, obvodovou rýhou a zdobením nehtovými vrypy nebo důlky. Tato analogie se objevuje například v Hrubčicích (PERNIČKA 1966, Tab. 38:11), v Blučíně (PEŠKAŘ 1964, Tab. 224:14). Přesekávání okraje se objevuje například v Hruškách, chata I (DROBERJAR 1997, Taf. 26:25), v Křepicích, chata I. (DROBERJAR 1997, Taf. 42:10). Okraje nádob byly hlavně asi od 2. poloviny 2. století zdobeny zářezy, nehtovými vrypy a prstovými důlky (PERNIČKA 1966, 132). Toto zdobení se objevuje převážně na hrubých esovitě profilovaných hrncích, tedy nejčastější typ sídlištní keramiky z doby římské, v hrobech se objevuje v menší koncentraci (PEŠKAŘ 1964, 195-196).

Obvodová rýha (Tab. 5:2, 3; Tab. 8:3) má analogie například v Hruškách, chata I (DROBERJAR 1997, Taf. 26:24), v Křepicích, chata I (DROBERJAR 1997, Taf. 43:4).

Plastickou lištu (Tab. 5:4, Tab. 8:2) můžeme najít v chatě II z Křepic, (DROBERJAR 1997, Taf. 51:9). Výzdoba plastickými lištami, pásky, různými plastickými prvky a ojedinělá plastická výzdoba je typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70).

Plastická lišta se objevuje na 1 ks výduti z objektu 7 (Tab. 9:7) analogie např. Mušov („Na pískách“) chata II (DROBERJAR 1997, Taf. 137:21). Výzdoba plastickými lištami, pásky, různými plastickými prvky a ojedinělá plastická výzdoba je typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70-71).

Dále se budu věnovat výzdobným prvkům. Výzdoba **nehtovými vrypy** se vyskytuje celkem na 11 ks (6, 3%) výdutí v celém souboru. Typickým rysem této výzdoby je ostrý otisk hrany nehtu uvnitř vyhloubeného důlku a půlměsícovité nahromadění měkké

vymáčknuté hlíny po straně. Nehtové vrypy byly ve většině případů prováděny prsty pravé ruky, tím pádem na povrchu nádoby ve směru zprava doleva (PERNIČKA 1966, 132). Tato výzdoba se vyskytuje na keramice po celou dobu římskou, proto není vhodná pro bližší datování (DROBERJAR 1988, 37).

V objektu 2 se vyskytují 3 řady nehtových vrypů pod sebou (Tab. 1:9), analogie Blučina, obj. 50 (DROBERJAR 1997, Taf. 22:13), Křepice, chata II (DROBERJAR 1997, Taf. 50:5) na druhém fragmentu jsou vrypy ve dvou řadách (Tab. 1:10) analogie jsou z Křepic, chata X (DROBERJAR 1997, Taf. 84:16). Z objektů 3 a 6 pochází pouze zlomek, na kterém jsou 2 řady (Tab. 2:14; Tab. 4:5), ale není možné poznat, zda jich tam nemohlo být více, analogie např. Křepice chata X (DROBERJAR 1997, Taf. 84:16). Z objektu 8 pochází zlomek, na kterém jsou patrné 2 řady nehtových vrypů a nad nimi čokovité vrypy (Tab. 10:8). Z objektu 7 pochází celkem 5 zlomků, na dvou z nich je patrná obvodová rýha a pod ní pravděpodobně několik řad nehtových vrypů (Tab. 9:1, 5), analogie Blučina chata III (DROBERJAR 1997, Taf. 9:6) další je pouze fragment, u kterého není možné bližší určení, obsahuje pouze 1 řadu těchto vrypů (Tab. 9:7), na dalším fragmentu jsou patrné 4 řady této výzdoby (Tab. 9:4), analogie Křepice, chata VIII (DROBERJAR 1997, Taf. 79:3) a poslední fragment tvoří výzdobu typu 113a (DROBERJAR 1997, 31), (Tab. 9:6) analogie např. z chaty I z Křepic (DROBERJAR 1997, Taf. 45:1, 7). Poslední fragment s výzdobou 3 řad nehtových vrypů pochází z povrchu (Tab. 12:14). Analogie je možné najít

Motiv tzv. „rybích šupin“ se objevuje na 2 ks v souboru. A to z objektů 6 na malém kusu fragmentu (Tab. 4:10) a v objektu 7 (Tab. 9:9), tento fragment pravděpodobně pochází z misky, analogie na tuto výzdobu můžeme najít například v chatě IV z Blučiny (DROBERJAR 1997, Taf. 15:5), v Hruškách v chatě 1 (DROBERJAR 1997, Taf. 26:1), v Komořanech, chata Z-3 (DROBERJAR 1997, Taf. 34:13), v Mikulčicích, chata II (DROBERJAR 1997, Taf. 120:12) z chaty v Křižanovicích (DROBERJAR 1997, Taf. 116:5) nebo ve Vícemilicích (PERNIČKA 1966, Tab. XXXIII:8). Tato výzdoba je typická spíše pro stupeň B2 (ZEMAN 1999, 118).

Výzdoba ozubeným kolečkem. V souboru jsou celkem 4 ks s tímto motivem. Tato výzdoba byla vytlačována otáčením jednořadého nebo víceřadého ozubeného kolečka (PERNIČKA 1966, 132). Z objektu 3 (Tab. 2:20) a 7 (Tab. 8:9) pocházejí malé fragmenty, na kterých je jedna řada této výzdoby. Z povrchu pochází 2 ks této keramiky, na kterých jsou 3 řady této výzdoby (Tab. 12:15, 16), analogie z Křepic, chata XI (DROBERJAR 1997, Taf. 47:11, 16), Hrušky, chata I (DROBERJAR 1997, Taf. 26:18). Křepice, chata V

(PEŠKAŘ 1964, Tab. 65:13, 15, 17). V tomto případě lze výzdobu zařadit do stupně C1 (DROBERJAR 1996, 71).

Fragment s výzdobou **trojúhelníkovými vrypy** se objevuje na 4 fragmentech, sice z objektů 2, 7 a z povrchu. Na fragmentu z objektu 2 jsou patrné tři řady trojúhelníkových vrypů (Tab. 1:11), analogie je možné najít v Křepicích, chata 5 (DROBERJAR 1997, Taf. 48:11), analogie například z chaty VII z Křepic (DROBERJAR 1997, Taf. 72:10), v Mušově („Na pískách“), chata 2 (DROBERJAR 1997, Taf. 138:10). Tato výzdoba se objevuje převážně ve stupni B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70-71). Tento typ se vyskytuje již ve stupni B2, přechází do stupně B2/C1 a můžeme ho najít jako intruzi i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71). Trojúhelníková výzdoba, typ 137 (DROBERJAR 1996, 1997, 43) se objevuje na 3 ks fragmentů. Jeden fragment pochází z objektu 7 a jsou na něm naznačeny 2 řady vpichů (Tab. 8:11), z Mušova „Na pískách“, chata II (DROBERJAR 1997, Taf. 137:6). Zbylé dva kusy byly nalezeny na povrchu, na jednom z nich byly také naznačeny dvě řady vpichů (Tab. 12:13), na druhém jsou vpichy ve čtyřech řadách, ale jejich uspořádání je více nedbalé (Tab. 12:12), analogie například z chaty V v Křepicích (DROBERJAR 1997, Taf. 62:4, 11), z Mikulčic z chaty I (DROBERJAR 1997, Taf. 119:11). Tato výzdoba je typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70).

Výzdoba **čočkovitými vrypy** se objevuje na 3 ks keramiky. Z objektu 2 (Tab. 1:12) a z povrchu (Tab. 12:8) pochází fragment s poměrně nedbale uspořádanou výzdobou, analogie např. Křepice, chata VIII (DROBERJAR 1997, Taf. 79:10). Tento typ se vyskytuje ve stupni B2 a B2/C1, jako intruze se objevuje i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71).

Výzdoba **důlky** pochází z 3 objektů a je jí 5 ks. Na fragmentu z objektu 3 můžeme najít 2 řady důlků (Tab. 2:11), analogie z chaty IV z Křepic (DROBERJAR 1997, Taf. 58:13), Mikulčic, chata III (DROBERJAR 1997, Taf. 122:10) z objektu 6 pochází fragment s dvěma řadami drobných důlků umístěných dále od sebe (Tab. 4:4), podobnou výzdobu s drobnými důlky, ale ve větší koncentraci najdeme třeba v Rajhradu, chata II (DROBERJAR 1997, Taf. 129:10) a dále fragment s oválnými důlky typu 583b (DROBERJAR 1996, 1997) s pravidelnou dvouřadou výzdobou (Tab. 4:8), analogie je možné najít v chatě I z Křepic (DROBERJAR 1997, Taf. 41:21) nebo Křepice, chata IX (PEŠKAŘ 1964, Tab. 74:3). Z objektu 7 pocházejí 2 fragmenty, na kterých můžeme najít 3 řady důlků (Tab. 8:4; Tab. 9:3), analogie z chaty II z Křepic (DROBERJAR 1997, Taf. 48:12). Tato výzdoba se vyskytuje opět ve stupni B2, B2/C1 a jako intruze i ve stupni C1 (DROBERJAR 1996, 71-72).

Hřebenová výzdoba pochází ze 3 objektů a z povrchu v 5 fragmentech. Tato výzdoba byla ryta hřebenovitým nástrojem (PERNIČKA 1966, 132). Z objektu 6 pochází 1 fragment (Tab. 4:2) s výzdobou zahrocených obloučků typu 355 (DROBERJAR 1996, 1997). Z objektu 2 je fragment zdobený hřebenem (Tab. 1:8), analogie Komořany chata Z-3 (DROBERJAR 1997, Taf. 34:5) nebo Hrušky (PERNIČKA 1966, Tab. XII:4). Tato výzdoba je typická spíše pro stupeň B2 (ZEMAN 1999, 118). Na povrchu (Tab. 12:10) a v objektu 3 se objevuje výzdoba obloučků z několikanásobných rytých linií a krátkých obloučků (dlouhé hřebenové svazky rýh) (Tab. 2:12, 15), analogie např. Blučina, obj. 33 (DROBERJAR 1997, Taf. 22:8), z Křepic, objekt 1 (DROBERJAR 1997, Taf. 42:13). Tato výzdoba se objevuje především ve starší době římské, ve stupni B2 a ve stupni B2/C1 (DROBERJAR 1996, 71-72, týž 1997 66-67).

Výzdoba **kvadratickými vrypy** se objevuje na 2 ks keramických fragmentů. Jeden pochází z objektu 7, je to poměrně malý fragment a je na něm jedna řada těchto vrypů (Tab. 8:10), analogie např. chata VIII z Křepic (DROBERJAR 1997, Taf. 78:10) a druhý z povrchu, na něm jsou poměrně pravidelné vrypy ve dvou řadách (Tab. 12:11). Oba fragmenty jsou malé, takže není možné určit, kolik dalších řad vrypů na nich opravdu bylo, analogie s větší koncentrací těchto vrypů pochází například z Hrušek, chata I (DROBERJAR 1997, Taf. 27:7) nebo Křepice chata V (DROBERJAR 1997, Taf. 61:19) nebo chata VIII (DROBERJAR 1997, Taf. 78:6). Kvadratické vrypy se objevují převážně ve stupni B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70).

Výzdoba tvořená **různými rytými kombinacemi rýh** se objevuje celkem na 13 ks fragmentů. Objevují se vodorovné rýhy v objektech 3 (Tab. 2:8, 17, 18), 6 (Tab. 4:3) a na povrchu (Tab. 12:7), analogie například z chaty VII z Křepic, která je E. Droberjarem datovaná do stupně B2 (DROBERJAR 1997, Taf. 70:20), vodorovné a šikmé rýhy pochází z objektů 3 (Tab. 2:19), 6 (Tab. 4:6, 9), analogie, Křepice chata VIII, datovaná E. Droberjarem do stupně B2 (DROBERJAR 1997, Taf. 78:9), jeden fragment z objektu 7 tvoří širší šikmé nepravidelné rýhy (Tab. 9:2), analogie z Blučiny obj. 50, datovaná E. Droberjarem do stupně B2 (DROBERJAR 1997, Taf. 22:12), šikmé rýhy pochází z objektu 3 (Tab. 2:9, 10, 16) a z povrchu (Tab. 12:9), analogie z Křepic, chata II, kterou E. Droberjar datuje do stupně B2 (DROBERJAR 1997, Taf. 48:1) stejně jako chatu VIII z Křepic (DROBERJAR 1997, Taf. 80:5). Rýhy tvořící **mřížkování** se objevují v objektu 3 (Tab. 2:9) analogie například Blučina (PEŠKAŘ 1964, Tab. 10:8).

Nepravidelnými vrypy se objevují na 2 ks fragmentů z objektu 6 (Tab. 4:7, 11). Výzdoba nepravidelnými vrypy ve větší koncentraci se objevuje například v chatě I

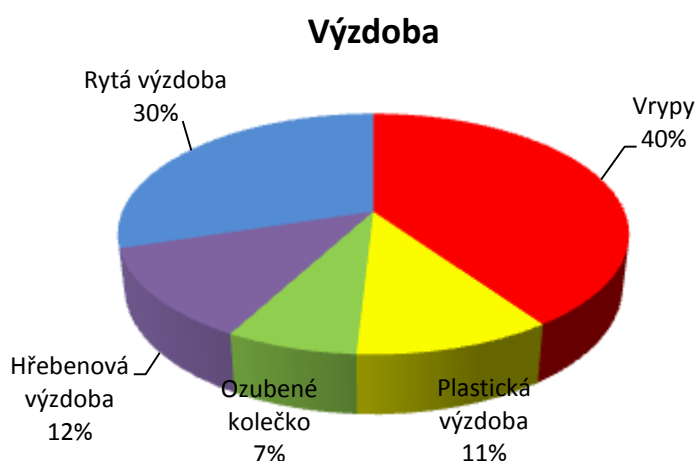
z Blučiny (DROBERJAR 1997, Taf. 44:9). Objevují se ve stupni B2 i B2/C1 (DROBERJAR 1996, 69-70).

Výzdoba **krátkými rytými rýhami** se objevuje v objektu 8 na provinciální keramice (Tab. 10:7). Analogie pochází v Držovic (PERNIČKA 1966, Tab. LX:5, 12). Tato keramika se vyskytuje po celou dobu římskou, proto není příliš vhodná pro datování (KREKOVÍČ 1981, 360).

Rýhy tvořící šrafovaná trojúhelníková pole, typ 251 (DROBERJAR 1996, 1997) se objevují na 1 ks keramiky z objektu 3 (Tab. 2:13). Analogie můžeme najít například v objektu 1 z Blučiny (DROBERJAR 1997, Taf. 19:3), z Hrušek, chata IV (DROBERJAR 1997, Taf. 32:4), Křepice chata I (DROBERJAR 1997, Taf. 42:2) nebo z Mušova „Na pískách“ chata II (DROBERJAR 1997, Taf. 138:13). Tato výzdoba je typická pro stupeň B2/C1 (DROBERJAR 1996, 70). Pro výzdobu rytými liniemi, žlábků, zářezy, vrypy, vpichy a důlky se používali nejspíše různé dřevěné hůlečky, zlomky kostí, šídla, železné nože a další podobné předměty (PERNIČKA 1966, 132).

Nepravidelné a zvláštní vrypy se objevují v povrchových nálezech (Tab. 12:8).

Výzdoba **den a spodků nádob**. V tomto souboru se vyskytuje pouze výzdoba 2 ks spodků nádob nehtovými vrypy z objektu 6 (Tab. 3:9, 10), analogie je možné najít například z Křižanovic, chaty II (DROBERJAR 1997, Taf. 117:2) nebo Sudic (PERNIČKA 1966, Tab. XXXIII:1).

Graf 8 Poměr zastoupení výzdobných prvků na výdutích

Číslo objektu	Počet nálezů	Počet zdobených střepů (včetně okrajů a spodků nádob)	Bez výzdoby	Počet fragmentů mazanice	Datování
Objekt 2	18	7	11	9	B2 až B2/C1
Objekt 3	27	14	13	12	B2 až B2/C1
Objekt 6	26	14	12	0	B2
Objekt 7	51	22	29	0	B2 až B2/C1
Objekt 8	18	2	16	7	Nelze datovat
Povrch	34	15	19	0	B2/C1

Tab. II Počty keramických fragmentů a zastoupení jednotlivých skupin keramické hmoty

12. Předměty germánské provenience

12. 1. Germánská keramika

Patří k nejpočetnějším nálezům na našem území. Nacházíme ji jak na pohřebištích, tak na sídlištích. Můžeme ji obecně rozdělit podle technologie výroby na keramiku vyráběnou v ruce a keramiku vyráběnou na hrncířském kruhu.

Vzhledem k tomu, že se v mém souboru žádný exemplář vyráběný na kruhu neobjevuje, tak se o něm nebudu rozepisovat. K rozkvětu jemnější keramiky došlo ve vícemilickém stupni (PERNIČKA 1966, 135) datovaného zhruba do 2. st n. l., který se však neujal (CHLEBORÁD, M. – CHLEBORÁD, R. – TLUSTÁ, S. – ŠEBELA, L. 2003, 29).

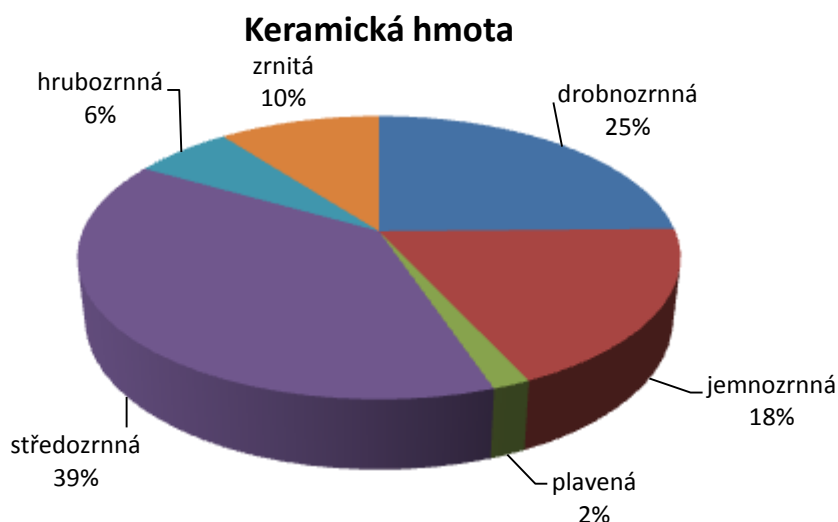
Domácí v ruce vyráběná keramika představuje 98% nálezů v tomto souboru. Tato keramika je obvykle hrubší, má drsnější nebo i přihlazovaný povrch, jehož barva obvykle bývá v odstínech hnědé nebo šedé. Před vypalováním byl povrch nádoby uhlazován a opatřován výzdobou (PERNIČKA 1966, 131-132). Vlastní tvarování keramiky se

provádělo většinou v ruce (ručně tvarovaná nebo tzv. lepená keramika) a někdy i za pomoci dřevěné podložky (tzv. obtáčení). Pro výrobu keramiky se většinou používala směs hlíny a písku různé hrubosti. Povrch pak býval zběžně urovnaný nebo také pečlivě uhlazený (PEŠKAŘ 1964, 128).

Následující graf (9) zobrazuje použití keramické hmoty na fragmentech domácí v ruce vyráběné germánské keramiky z lokality Býkovice

Číslo objektu	plavená	jemnozrnná	drobnozrnná	středoizrnná	hrubozrnná	Zrnná
2	0	1	9	3	2	3
3	0	7	6	7	4	3
6	0	6	6	11	0	3
7	2	10	12	22	1	4
8	1	4	2	8	2	1
povrch	0	4	8	16	2	4

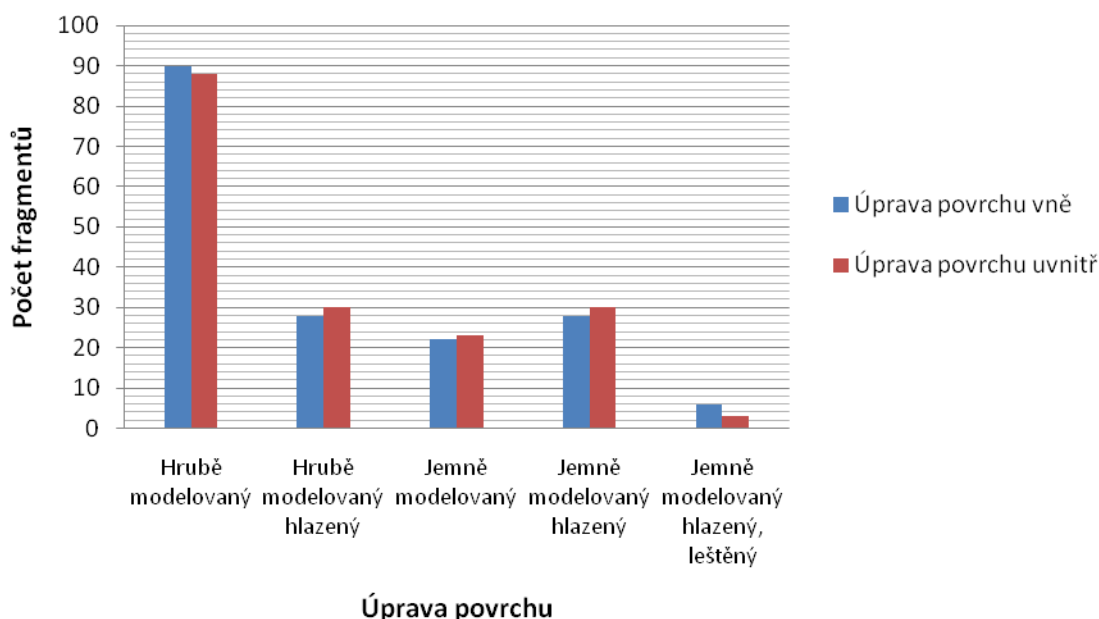
Tab. III Zobrazení počtu fragmentů keramiky a použití keramické hmoty

Graf. 9 Použití keramické hmoty

Z grafu je patrné, že nejvíce byla používána na výrobu nádob středozrnná keramická hmota, následuje drobnozrnná keramika. Ostatní kategorie jsou na této lokalitě zastoupeny méně. Jak je patrné z grafu (Graf 10) převládá vnější úprava keramiky hrubým

modelováním (118 fragmentů, tj. 68%), jemně modelovaných fragmentů je 56 kusů (32%). U vnitřní úpravy rovněž převládá hrubé modelování (68%) nad jemným (32%).

Graf 10 Zobrazení vnitřní a vnější úpravy povrchu keramiky

12. 2. Technická keramika

Do této kategorie spadají drobné keramické a hliněné předměty jako jsou přesleny, střeptová kolečka, hliněná závaží, hliněné válečky, hliněné kotoučky nebo hliněné kuličky. Jsou to převážně nálezy sídlištního charakteru (DROBERJAR 1988, 55; ZEMAN 2008, 100-101). V objektu 2 byla nalezena polovina hliněného závaží.

13. Předměty římsko-provinciálního původu

V mém souboru byla nalezena pouze keramika, konkrétně 3 kusy jemné žluto-oranžové keramiky. Jiné nálezy římsko-provinciálního původu zde bohužel nalezeny nebyly.

13. 1. Provincální keramika

Římskou importovanou keramiku můžeme rozdělit na terru sigillatu, raetskou keramiku, mramorovanou keramiku, malovanou keramiku, glazovanou keramiku, kolkovanou keramiku, imitaci terry nigry, jemnou a drsnou žluto-oranžovou a jemnou a drsnou šedou keramiku (DROBERJAR 1989, 23). Počátky importované keramiky lze sledovat ve 2. polovině 1. století a v 1. polovině 2. století (DROBERJAR 1989, 120). Tato

keramika nám pomáhá poznávat vlastní římsko-provinciální kulturu, poměr mezi germánskou a provinciální kulturou, projevy provinciální kultury uvnitř kultury germánské, má také velký význam pro chronologii, ukazuje na směry obchodních cest a přispívá k pochopení obchodních vztahů a dokreslení hospodářsko-společenských poměrů v době římské (DROBERJAR 1989, 124).

13. 1. 1. Jemná žluto-oranžová keramika

V mém souboru byly nalezeny tři kusy jemné žluto-oranžové keramiky. Všechny jsou z jemně plaveného materiálu, bez příměsí a bez potahu, vyráběné na kruhu, jeden fragment z objektu 8 je zdobený (Tab. 9:7). Tato keramika patří mezi nejpočetnější nálezy římsko-provinciální keramiky. Nejčastějšími tvary jsou misky, džbány, amfory, hrnce, zásobnice. Setkáváme se také s poháry, talíři, pokličkami, vykuřovadly a miskami na třech nožkách. Barva této keramiky kolísá od světle žluté, světle oranžové, oranžové až po oranžovočervenou a červenou (DROBERJAR 1989, 29) podle stupně vypálení (KREKOVIČ 1981, 360). Můžeme zde najít celou škálu tvarů opatřených potahem v odstínech oranžové, červené a hnědé ale i tvary bez potahů. (DROBERJAR 1989, 29). Keramika cihlové barvy se vyráběla po celou dobu římskou, proto na jejím základě nemůže přesněji chronologicky datovat. Obecně lze říci, že v mladší době římské nastává zhrubnutí materiálu a ztrácí se lesk z potahu, známe ale i výjimky (KREKOVIČ 1981, 360).

14. Mazanice

Pojem mazanice označuje hlínu se záměrnou organickou příměsí, hlavně plevy a slámu. Někdy i s podílem neplastických složek jako úlomky hornin nebo písek (VAŘEKA 2001, 262).

Popis deskripce mazanice vychází z členění P. Vařeky (VAŘEKA 1995, 59-64). Při výzkumu mazanic sledujeme tři základní okruhy otázek a to materiál, mechanismus zániku a konstrukci (VAŘEKA 1995, 61).

Na základě kompaktnosti materiálu byly vytříděny tři skupiny:

1. Málo kompaktní skupina, pro kterou je typické větší příměs organik, materiál se ve větší míře drolí a výpal dosahuje maximálně středního stupně.
2. Středně kompaktní skupina, do které patří mazanice s menším obsahem plev a organických příměsí, hůře se láme, téměř se nedrolí a nejčastěji se u ní objevuje střední výpal.

3. Velmi kompaktní skupina, která se vyznačuje slinutostí materiálu, neobsahuje téměř žádné otisky a láme se pouze při značném úsilí. Většinou se objevuje silný nebo extrémně silný výpal (ZEMAN 2008, 143).

Dále členíme mazanici podle druhu výpalu do čtyř kategorií:

1. slabý, nekvalitní výpal, který se snadno láme a drolí
2. střední výpal, který se hůře láme a obecně bývá pevnější
3. silný výpal, kdy materiál prošel poměrně vysokou teplotou, nedrolí se a někdy je materiál slinutý
4. extrémně silný výpal, při kterém je hmota porézní, na povrch vystupují natavené kamínky, v některých případech je mazanice podobná strusce

Nutno podotknout, že některé fragmenty mohou být na rozhraní dvou skupin, proto se zařazují podle převažujících znaků (ZEMAN 2008, 144).

Podle otlaků konstrukčních prvků můžeme mazanici rozdělit do 8 skupin, v mém souboru se vyskytují pouze 2 druhy (dle SOTÁKOVÁ 2007, 38):

F – fragmenty bez otlaků, ale se zachovaným lícem

G – zlomky mazanice, které nenesou otlaky konstrukčních prvků

Číslo objektu	Inv. č.	Počet kusů	Barva	Výpal	Materiál	Skupina	Hmotnost
2	158.130	9	Světle oranžová	1, 2	1, 2	F, G	170 g
3	158.187	12	Světle oranžová	1, 2	1, 2	F, G	363 g
8	158.381	7	Světle oranžová až světle šedá	2	2	F	285 g

Tab. IV Přehled kategorií mazanice z objektů

15. Závěr (Shrnutí a vyhodnocení nových poznatků z katastru obce Býkovice)

Sídliště na katastru obce Býkovice – „Podnivčí“ se nachází na západním okraji Českomoravské vrchoviny v mikroregionu Lysicko-Kunštátském. V tomto mikroregionu nebylo osídlení z doby římské zaznamenáno, kromě 2 objektů z katastru obce Lysice a 5 objektů z katastru obce Býkovice. Směrem na východ se nachází Lysická sníženina a nadmořská výška se snižuje, zároveň je zde větší koncentrace vodních toků, proto můžeme pozorovat větší koncentraci sídlišť doby římské právě v tomto úseku (Mapa 3). Sídliště se nachází také v blízkosti vodních toků, sice mezi Býkovickým a Žerůteckým potokem.

Jedná se o výzkum, který proběhl v roce 1940 v souvislosti s výstavbou tzv. německé dálnice a pro dobu římskou byl dosud nezpracovaný. Dle plánu (Obr. I a Obr. II) zde bylo nalezeno 10 objektů, v 5 z nich byly zaznamenány nálezy z doby římské, které umožňují dataci. Bohužel zde nebyl objeven žádný obytný objekt datovatelný do doby římské.

Z katastru obce Býkovice pochází nálezy již z paleolitu. Hlavní sídlištní nálezy pochází ale z doby bronzové a laténské. Do doby římské lze datovat 5 objektů, všechny to jsou odpadní jámy, a dále povrchové nálezy. Z tohoto sídliště pochází poměrně fragmentový materiál, z toho důvodu se bohužel nepodařilo rekonstruovat žádnou celou nádobu, některé tvary jsou pouze naznačené a v případě fragmentu s motivem tzv. rybích šupin, které hustě pokrývají celý fragment (Tab. 9:9) se pravděpodobně jedná o typický mísovitý tvar s analogií například na sídlišti v Mikulově (PEŠKAŘ 1964, Tab. 229:14). Dále můžeme z několika větších kusů fragmentů poznat například hrncovité tvary (Tab.1:1; Tab. 6:2, 3) nebo misky se zataženým okrajem (Tab. 5:3). Tento soubor byl s největší pravděpodobností podroben skartaci, počet okrajů, den a ozdobených fragmentů výdutí je až nápadně vysoký (Tab. 1). Kromě objektu 8, ve kterém byly nalezeny pouze 2 zdobené fragmenty, dosahuje počet zdobených fragmentů téměř polovinu (v objektech 3 a 6 dokonce více než polovinu) všech nálezů z daného objektu datovaných do doby římské. Nalezly se zde i fragmenty jemné žluto-oranžové římsko-provinciální keramiky, ale pro dataci ani vztahy s okolím nemají žádnou větší funkci. Rovněž ojedinělý nález poloviny tkalcovského závaží z objektu 2 (Tab. 1:6) nesvědčí o přítomnosti nějaké specializované výroby.

Metodika výzkumu této lokality zahrnovala zkoumání naleziště od středové osy západním a východním směrem s prováděním pokusných sond, pravděpodobně s cílem získání povědomí o velikosti sídliště. Tato samá metoda pouze s větším rozdělením plochy

západním a východním směrem od hlavní osy a s pokusnými sondami byla aplikována také na nejvýznamnějším sídlišti z doby římské ve Vícemilicích (v Býkovicích rozděleno po 1 m, Vícemilice 4 m). Na pohřebišti v Kostelci na Hané tato metoda nebyla uplatňována, ale bylo to spíše z důvodu nepřístupnosti některých parcel (zemědělci ještě neměli sklizeny). Také počtem pracovníků (bývali 3-4) a obrovské ploše naleziště. Na výzkumu sídliště v Býkovicích se obvykle podílelo okolo 10 pracovníků a plocha rozhodně neměla takovou velikost jako výše zmiňované lokality (nálezy z doby římské se rozkládaly na ploše kolem 1 km). Práce na této lokalitě musely být provedeny v co nejkratším časovém úseku, protože se plánovala výstavba velkolepé dálnice, kterou chtěl mít A. Hitler postavenou co nejdříve.

Na základě dostupného materiálu by mohlo být sídliště v Býkovicích datováno do starší doby římské do stupňů B2 až B2/C1. Tedy do období před Markomanskými válkami a období Markomanských válek. V absolutním datování dle E. Doberjara (1997, 134) do 2. století.

Hlavní význam sídliště v Býkovicích - „Podnivčí“ spočívá v možnosti sledování úrovně metodiky exkavace, která byla na svou dobu, kdy byly prováděny spíše jen povrchové výzkumy, poměrně vyspělá a dále v lokalizaci tohoto sídliště. Ve sledovaném mikroregionu nebylo osídlení z doby římské zatím zaznamenáno kromě již zmiňovaných 2 objektů z doby římské na katastru obce Lysice a 5 objektů na katastru obce Býkovice. Na trase dálnice přímo ve 40. letech nebylo podrobena bližšímu výzkumu mnoho lokalit. Přímo na trase této dálnice se prováděly další výzkumy spíše až od 60. let.

16. Seznam mapek, obrázků, grafů a tabulek použitých v textu

Mapa 1 Trasa tzv. německé dálnice

Mapa 2 Poloha obce Býkovice v mikroregionu a v rámci východní části Českomoravské vrchoviny a Lysické sníženiny

Mapa 3 Mikroregion Kunštátsko-Lysický

Mapa 4 Zvýraznění vodních toků okresu Blansko (lokality dle SAS, Tab. 1)

Mapa 5 Poloha výzkumu na mapě 1:50 000

Obr. 1 Ing. Hans Freising na fotografii z roku 1942

Obr. 2 Dobová fotografie z výzkumu na katastru obce Býkovice

Obr. 3 Profil objektu 2 na kilometru 483 122, východně 22-24 m

Obr. 4 Profil objektu 3 na kilometru 483 122, východně 24-26 m

Obr. 5 Profil objektu 7 na kilometru 483 142, západně 24-26 m

Graf 1 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 2

Graf 2 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 3

Graf 3 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 6

Graf 4 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 7

Graf 5 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z objektu 8

Graf 6 Histogram průměrné tloušťky střepů domácí v ruce modelované keramiky z povrchu

Graf 7 Podíl domácí v ruce modelované keramiky v jednotlivých objektech

Graf 8 Poměr zastoupení výzdobných prvků na výdutích

Graf 9 Použití keramické hmoty

Graf 10 Zobrazení vnitřní a vnější úpravy povrchu keramiky

Tab I Přehled lokalit dle SAS použitý v mapách

Tab II Přehled keramických fragmentů z jednotlivých objektů

Tab III Zobrazující počty fragmentů keramiky a použití keramické hmoty

Tab IV Přehled kategorií mazanice z objektů

17. Použitá literatura a prameny

- Beninger, E. – Freising, H. 1933: Die germanischen Bodenfunde in Mähren. Reichenberg.
- Berkovec, T. 2002: Dlouhá Lhota (okr. Blansko). PV 2001, 254-255.
- Böhm, J. 1941: Kronika objeveného věku. Praha.
- Borkovský, I. 1940: Vícemilice. NZ č. j. 549/60, uložena v archivu AÚ AV ČR Brno.
- Červinka, I. L. 1902: Morava za pravěku. Brno.
- Červinka, I. L. 1937: Germáni na Moravě. Archeologický přehled k otázce a původu deformovaných lebek ve střední Evropě. Anthropologie XIV, 1936, 107 – 146.
- Čižmář, M. – Geisler, M. – Rakovský, I. – Svoboda, J. 1983: Rettungsgrabung auf Hradisko in Brno-Obřany (Bez. Brno-město). PV 1981 (1983), 40-41.
- Čižmář, M. 2003: Laténské sídliště v Bořitově. In.: Pravěk Supplementum 10. Brno.
- Droberjar, E. – Kazdová E. 1993: Das Brandgräberfeld aus der römischen Kaiserzeit von Šitbořice in Mähren. ČMM, vědy společenské 78, 97-149.
- Droberjar, E. 1988: Sídliště z doby římské ve Vlčnově-Dolním Němčí a projevy římského impéria ve středním Pomoraví. Rukopis SVOČ, ÚAM FF MU. Brno.
- Droberjar, E. 1989: Římská importovaná keramika na sídlištích 1. - 4. stol. na Moravě. I. – II. Rukopis magisterské diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Droberjar, E. 1996: Studie k relativní chronologii germánských sídlišť starší doby římské na Moravě. I. - II. Rukopis disertační práce, ÚAM FF MU. Brno-Praha.
- Droberjar, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlung der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. FAP 21, Praha.
- Droberjar, E. 2002: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- Egger, H. J. 1955: Zur absoluten Chronologie der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz 2, 196-244.
- Freising, H.: Býkovice. NZ č. j. 1458/90, uložena v archivu MZM Brno, složka č. 15.
- Freising, H.: Býkovice. Překlad NZ č. j. 1458/90, uložena v archivu AÚ AV ČR Brno.
- Filip, J. 1966: Enzyklopädisches Handbuch zur Ur-und Frühgeschichte Europas 1. (a-k). Praha.
- Geisler, M. 1997: Pohořelice (okr. Břeclav). PV 1993-1994, 135-136.

Godłowski, K. 1992: Die Chronologie der jüngeren und späten Kaiserzeit in den Gebieten südlich der Sudeten und Karpaten. In: Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Laténezeit bis zum Frühmittelalter. Materialien des III. Internationalen Symposiums Grundprobleme der frugeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonauegebiet. Kraków, 23-54.

Gottwald, A. 1927: Žárové hroby z doby císařství římského od Kostelce na Hané. RPM IV, 3-30.

Gottwald, A. 1930: Příspěvky k prehistorii Prostějovska. RPM VII, 3-50.

Gottwald, A. 1931a: Můj archeologický výzkum, Městské muzeum v Prostějově. Prostějov, 103-110.

Gottwald, A. 1931b: Nové žárové hroby z doby císařství římského od Kostelce na Hané. RPM VIII, 5-46.

Helfert, J. 1946: Zemské museum v Brně po válce s obnoveným časopisem. ČMMZ XXXIII, 5-10.

Hlava, M. - Vích, D. 2007: Laténské osídlení Boskovicka. Laténské osídlení Uničovska. Českomoravské pomezí v době římské. In: Pravěk Supplementum 17. Brno.

Hrubý, V. 1967: Sídliště z pozdní doby římské ve Zlechově. AR XIX/4, 643-658, 669.

Chleborád, M. – Chleborád, R. – Tlustá, S. – Šebela, L. 2003: „Římské“ sídliště u Vícemilic (nepublikovaný rukopis M. Chleboráda z roku 1927). PV 2003, 29-32.

Jahn, M. 1942: Ein bedeutsamer germanischer Fund aus Brünn-Obersses. ZML N.F. 2, 99-107.

Janda, T. – Lidl, V. 2006: Stavby, kterým doba nepřála. Praha.

Janda, T. – Lidl, V. 2008: Německá průchozí dálnice. Praha.

Kalábek, M. 2005: Germánské hroby na sídlišti v Neředíně. In: Ročenka 2004, Archeologické centrum Olomouc. Olomouc, 206-215.

Kalábek, M. 2006: Germánské osídlení Olomouce. In: Droberjar, E. – Lutovský, M. (eds.): Archeologie barbarů 2005. Sborník příspěvků z I. protohistorické konference "Pozdně keltské, germánské a časně slovanské osídlení", Kounice 20. - 22. září 2005. Praha, 431-450.

Kalábek, M. – Šrámek, F. 2006: Germánské hrnčířské pece na sídlištích v Olomouci-Neředíně a v Olomouci-Slavoníně. In: Ročenka 2005, Archeologické centrum Olomouc. Olomouc, 206-243.

Kalousek, F. – Pernička, R. M. 1956: Die römerzeitliche Siedlung bei Vícemilice in Mähren. SPFFBU E1, 42-90.

- Knies, J. 1902: Vlastivěda moravská. II. místopis. Blanský okres. Brno.
- Kolník, T. 1962: Nové sídliskové nálezy z doby římské na Slovensku. AR XIV, 344-397.
- Kolník, T. 1980: Doba římská a doba sťahovania národov. SlA XXVIII/I, 197-212.
- Kolník, T. 1998: Haus und Hof im quadischen Limesvorland. In: Leube, A. (ed.): Haus und Hof im östlichen Germanien. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 50. Schriften zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgeschichte 2. Bonn, 144-159.
- Košnar, L. 2005: Německo-český archeologický slovník. Praha.
- Kratochvíl, Z. 1980: Zvířecí kostní materiál ze sídlišť doby římské. PV 1977, 53-54.
- Krekovič, E. 1981: Římská importovaná keramika na Slovensku. SlA XXIX/2, 341-376.
- Křížek, F. 1933: Příspěvky k soupisu antických mincí nalezených na Moravě. Numismatický časopis československý 9, 32-44.
- Ludikovský, K. – Souchopová, V. – Hašek, V. 1977: Baterie železářských pecí z mladší doby římské v Sudicích (okr. Blansko). PV 1975, 44-45.
- Ludikovský, K. – Souchopová, V. – Hašek, V. 1978: Druhá etapa výzkumu hutnického střediska z mladší doby římské v Sudicích (okr. Blansko). PV 1976, 49-50.
- Ludikovský, K. – Souchopová, V. – Hašek, V. 1980: Výsledky třetí sezóny výzkumu hutnického centra v Sudicích (okr. Blansko). PV 1977, 51-52.
- Ludikovský, K. 1978: Sídlíště z mladší doby římské v Paměticích (okr. Blansko). PV 1976, 50-51.
- Mackerle, J. 1948: Pravěk Malé Hané. Jevíčko.
- Matalová, E. 1973: Býkovice. Archeologické nálezy z trasy dálnice. Nepublikovaná ročníková práce uložená na katedře archeologie FF UJEP. Brno.
- Myška, M. 1995: Biografický slovník Slezska a severní Moravy, sešit 4. Opava, 34-35.
- Nekvasil, J. 1973: Nový nález z pohřebiště lužické kultury u Lysic. PV 1973, 31.
- Nekvasil, J. 1974: Sběry na sídlištní ploše u Býkovic (okr. Blansko). PV za rok 1973, 116-117.
- Nekvasil, J. 1975: Nové sběry na sídlištní ploše u Býkovic (okr. Blansko). PV za rok 1974, 94.
- Neústupný, E. 2007: Metoda archeologie. Plzeň.
- Oliva, M. – Štrof, A. 1983: Přehled paleobotanického osídlení Lysické sníženiny a blízkého okolí (okr. Blansko). PV 28/1983 – 1985, 10-16.

Palupová, E. 1994: Technologie výroby keramiky doby římské. Rukopis magisterské diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.

Pelíšek, J. 1961: Atlas hlavních půdních typů ČSSR. Praha.

Pernička, R. M. 1965: Moravská pohřebiště doby římské. SPFFBU E 10, 155-174.

Pernička, R. M. 1966: Die Keramik der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Brno.

Pernička, R. M. 1971: K rekonstrukci vývoje keramiky v době římské na Moravě. SPFFBU E 16, 133-146.

Peškař, I. 1959: Výzkum na pohřebišti z doby římské u Velatic v roce 1956. PV AÚ ČSAV 1956 (1959), 42.

Peškař, I. 1961: Nové poznatky o obytných stavbách na moravských sídlištích z doby římské. PA LII, 414-422.

Peškař, I. 1962: Objev železářské dílny z doby římské na sídlišti u Křepic (okr. Břeclav). PV 1961 (1962), 74-78.

Peškař, I. 1962a: Poznámka k nálezu hrobů z doby římské ve Švábenicích u Vyškova. PV 1961 (1962), 78-79.

Peškař, I. 1972: K nálezům žárových hrobů z doby římské v hodonínském okrese. ČMM, vědy společenské 57, 105-114.

Peškař, I. 1973a: Nálezy keramiky z pozdní doby římské v Bořitově (okr. Blansko). PV 1972, 50.

Peškař, I. 1973b: Objev chaty a železářského zařízení na sídlišti z doby římské v Rajhradě (okr. Brno-venkov). PV 1972, 49-50.

Peškař, I. 1974: Archeologické objevy z doby římské u Rajhradu. Jižní Morava 20, 151-158.

Peškař, I. 1975: Druhá chata z doby římské na sídlišti v Rajhradě (okr. Brno-venkov). PV 1974, 39-40.

Peškař, I. 1978: Starší doba římská na Moravě. ZČSSA XX/3. Praha.

Peškař, I. 1988: Hrnčířské pece z doby římské na Moravě. PA LXXIX/1, 106-169.

Peškař, I. – Trčala, F. 1971: Archeologické výzkumy na pohřebištích z mladší doby římské na Hané v roce 1938. Sborník Československé společnosti archeologické 4, 77-109.

Pollak, M. 1980: Die germanischen Bodenfunde des 1. - 4. Jahrhunderts n. Chr. im nördlichen Niederösterreich. In: Pittioni, R. – Vetters, H. (Hrsg.): Studien zur Ur- und Frühgeschichte des Donau- und Ostalpenraumes 1. Wien.

- Quitt, E. – Tolasz, R. – Vysoudil, M. 1992: Klimatické poměry. In.: Demek, J. (ed.): Neživá příroda. Brno, 128-152.
- Reinerth, H. 1940: Vorgeschichte der deutschen Stämme I. - III. Leipzig.
- Sadílek, J 1997: Nýrov (okr. Blansko). PV za rok 1993-1994, 220-222.
- Sakař, V. 1985: O keramice římských provincií (kromě sigillat). ZČSSA 28, 1-9.
- Salač, V. (ed.) 2008: Starší doba římská. In: Salač, V. (ed.) et al: Archeologie pravěkých Čech/8. Doba římská a doba stěhování národů. Praha, 17-100, 114-126.
- Skutil, J. 1931: Pravěk Boskovska. Vlastivěda Boskovska. Boskovice.
- Skutil, J. 1941: Moravské prehistorické výkopy a nálezy oddělení moravského pravěku Zemského muzea 1933-1936. ZML N.F. I, 139-188.
- Skutil, J. 1946: Moravské prehistorické výkopy a nálezy oddělení moravského pravěku Zemského muzea 1937-1945. ČMMZ XXXIII, 45-144.
- Sotáková, M. 2007: Břeclav-Pohansko, poloha Lesní hrůd. Spracovanie a analýza fragmentov mazanice z výskumu r. 2003 a 2004. Rukopis nepublikované diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Šedo, O. 1991: Příspěvek k poznání germánských sídlišť doby římské na Moravě. In: Peškař, J. (ed.): Královská hrobka z Mušova. Barbaři a Římané nad středním Dunajem v prvních dvou stoletích nového letopočtu. Mikulov, 22-28.
- Šefčík, E. 1989: Osobnosti opavských muzeí. ČSM B 38, 170.
- Šmíd, M. 2004a: Pravěké a raně historické osídlení katastru města Kostelec na Hané. Střední Morava 19/2004, 58-99.
- Šneidrová, K. 1954: Osady starší doby římské po stránce stavební. AR 6, 227-240.
- Štrof, A. 1979: Pravěké osídlení Lysické sníženiny a Malé Hané na základě nálezů hmotné kultury. I. - III. Rukopis nepublikované diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Štrof, A. 1985: Übersicht neuer Lokalitäten und Funde in der Boskovice Furche (Bez. Blansko). PV 1983, 91-98.
- Štrof, A. 1985: Výzkum Malého Chlumu mezi Krhovem a Oborou (okr. Blansko). PV za rok 1983, 34.
- Štrof, A. 1987: Sondáž na Hradisku u Újezda u Kunštátu (okr. Blansko). PV za rok 1984, 87.
- Štrof, A. 1987: Pokračování výzkumu na halštatském hradišti Malý Chlum mezi Krhovem a Oborou (okr. Blansko). PV za rok 1984, 33.

- Štrof, A. 1993: Rettungsgrabung bei Býkovice (Bez. Blansko). PV za rok 1990, 133.
- Tejral, J. 1959: Morava v době římské. I. - III. Rukopis diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Tejral, J. 1970: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů. Študijné zvesti 18, 107-192.
- Tejral, J. 1971: Příspěvek k datování moravských hrobových nálezů ze sklonku starší a z počátku mladší doby římské. SIA XIX, 27-93.
- Tejral, J. 1975: Die Probleme der späteren römischen Kaiserzeit in Mähren. In: Studie AÚ AV ČR v Brně 3/2. Praha.
- Tejral, J. 1982: Morava na sklonku antiky. Praha.
- Tejral, J. 1998: Die Besonderheiten der germanischen Siedlungsentwicklung während der Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Mähren und ihr Niederschlag im archäologischen Befund. In: Leube, A. (ed.): Haus und Hof im östlichen Germanien. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 50. Schriften zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgeschichte 2. Bonn, 181-207.
- Tejral, J. 1993: Na hranicích impéria. In.: Podborský, V. (ed.): Pravěké dějiny Moravy. Brno, 424-470.
- Tejral, J. 2008: Ke zvláštnostem sídlištního vývoje v době římské na území severně od středního Dunaje. In: Droberjar, E. - Komoróczy, B. - Vachútová, D. (edd.): Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie Barbarů 2007). Spisy archeologického ústavu AV ČR Brno 37, 67-98.
- Tenora, J. 1903: Kunštátský okres. Vlastivěda moravská. Brno.
- Trávníčková, Š. 2007: Germánské osídlení v povodí Prušánky na základě nových nálezů. Rukopis bakalářské diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Staňková, L. 2008: Germánská osada z doby římské ve Skalici nad Svitavou. Rukopis bakalářské diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Šimek, E. 1923: Čechy a Morava z doby římské. Praha.
- Vachútová-Víchová, D. 2005: Brněnsko v době římské. SPFFBU M 8-9, 111-190.
- Vachútová, D. 2007: Sídliště z pozdní doby římské v Kostelci na Hané – Kozí bradě. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (edd.): Archeologie barbarů 2006. Příspěvky z II. protohistorické konference České Budějovice, 21. - 24. 11. 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Supplementum 3, sv. II. České Budějovice, 395-432.

- Vachůtová, D. 2008: Stručný přehled bádání o sídlištích doby římské na Moravě. In: Droberjar, E. - Komoróczy, B. - Vachůtová, D. (edd.): *Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů* (Archeologie Barbarů 2007). Spisy archeologického ústavu AV ČR Brno 37, 23-35.
- Vachůtová, D. 2009: *Keramika z mladší a pozdní doby římské na Moravě. I. - II.* Rukopis dizertační práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Valoch, K. 1977: Neue frühjungpaläolithische Fundstellen in der Umgebung von Brno. ČMM, Sci. Soc. 62, 7-27.
- Vanovice, č. j. 1250, uloženo v archivu ÚA AV ČR Brno.
- Vařeka, P. 1995: Nálezy mazanice v archeologických strukturách – deskriptivní systém a databáze mazanice. Archeologické fórum 4, 59-64.
- Vařeka, P. 2001: Stavební kultura předhradí Levého Hradca. In: *Castrum Pragense* 4, 254-271.
- Víchová, D. 2002: Sídliště z mladší doby římské v Brně-Starém Lískovci. Pravěk NŘ 12, 271-318.
- Vlček, V. 1992: Hydrologické poměry. In: Demek, J. (ed.): *Neživá příroda*. Brno, 155-179.
- Vohryzek, S. 2008: *Moravská pohřebiště doby římské (0-400 n. l.)*. Rukopis seminární práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Zeman, J. 1961: *Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebiště z Kostelce na Hané*. Praha.
- Zeman, T. 1999: *Jihovýchodní Morava v době římské. I-II.* Rukopis magisterské diplomové práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Zeman, T. 2005: Pozdně římské osídlení germánské osady ve Vlčnově-Dolním Němčí. SPFFBU M 8-9, 191-213.
- Zeman, T. 2008: *Zlechov. Sídliště ze závěru doby římské a počáteční fáze stěhování národů a jeho postavení v rámci pozdního svébského osídlení Moravy. I-II.* Rukopis dizertační práce, ÚAM FF MU. Brno.
- Zeman, T. 2009: Povodí Svitavy v pozdní době římské na základě drobných záchranných akcí. ČMM (Acta Mus. Moraviae), Sci. Soc. XCIV, 99-124.

18. Seznam použitých bibliografických zkratk

AR – Archeologické rozhledy, Praha.

ČMM (Acta Mus. Moraviae) Sci. Soc. – Časopis Moravského muzea, Vědy společenské, Brno.

ČSM B – Časopis slezského muzea, Vědy historické, Opava.

FAP – Fontes Archaeologici Pragenses, Praha.

NZ č. j. – Nálezová zpráva číslo jednací

PA – Památky archeologické, Praha.

PV – Přehled výzkumů AÚ AV ČR, Brno.

RPM – Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané, Prostějov.

SLA – Slovenská archeológia, Bratislava.

SPFFBU – Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno.

SPFFBU M, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, řada archeologická, Brno.

SVOČ – Studentská vědecká odborná činnost

ZČSSA – Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV, Praha.

ZML – Zeitschrift des mährischen Landesmuseums, Brno.

Nebibliografické zkratky

AÚ AV ČR – Archeologický ústav Akademie věd České republiky

FF MU – Filosofická fakulta Masarykovy Univerzity

ČSAV – Československá akademie věd

GIS – Geografické informační systémy

MZA – Moravský zemský archiv

MZM – Moravské zemské muzeum

SAS – Státní archeologický seznam

UJEP – Univerzita Jana Evangelisty Purkyněho (dnešní Masarykova Univerzita)

ÚAM FF MU – Ústav archeologie a muzeologie Filosofické fakulty Masarykovy Univerzity, Brno.

19. Přílohy